A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

KÖNYVTÁRI FIGYELŐ

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE

Kiadja
az Országos Széchényi Könyvtár
Módszertani Osztálya

4.évf. 1958. 5.sz.

Mackay, A. L.:

MŰSZAKI ANYAG FORDITÁSA ÉS FELHASZNÁLÁSA

A természettudományi és müszaki forditások tárgyában 1958.márc.5.-én Londonban tartott értekezleten elhangzott előadás.

.....

Mivel nem vagyok hivatásos dokumentalista, ugy hiszem, kivülről tudom nézni a forditás folyamatát, s igy tehetek néhány javaslatot a forditás megszervezésének elvi kérdéseivel kapcsolatban. .....

.....

Első alapelvem igy hangzik: A forditás semmi érdemre sem tesz szert azáltal, hogy forditás. Ha ugyanis semmi további szükségletet nem elégitünk ki vele, akkor a forditás senki számára nem jelent többet, mint valami megoldott keresztrejtvény. A jelen esetben természetesen csak természettudományi és müszaki szöveg forditásáról van szó, megállapitásunk azonban a szépirodalmi alkotásokra is érvényes. A forditás ui. tájékoztatást nyujt, méghozzá olyan tájékoztatást, amely

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

egyébként nem lenne hozzáférhető, hiszen idegen nyelven szól. A fordítás során minden veszit értékéből, s az is nyilvánvaló, hogy az olyan fordító, aki a fordításra váró szöveg tárgyát nem érti meg teljesen, nem tudja növelni annak a nyelvezetnek a világosságát, amelyen a tájékoztatást közlik, és igy könnyen megeshetik, hogy az egész gondolatmenetet elrontja. Egyébként is a természettudományi cikkek manapság - a helyszüke miatt - nincsenek valami nagy tekintettel a be nem avatottakra, s nem egy közülük nagyon homályos nyelvezetü. Sok cikket mindössze annak a világon fellelhető 100, sőt esetleg csak 10 másik szakembernek szánják, aki ugyanezzel a tárggyal foglalkozik; nem valószinü tehát, hogy az átlagos fordító nagyon tisztában lenne az értékükkel. De egyébként is, az az egyéni gyanum, hogy sok cikk csak közhelyeknek vagy pláne értelmetlen dolgoknak a halmaza, amelyeket szavakba és képletekbe csomagolva fejeznek ki; hogy azonban az egyes esetekben csakugyan ez-e a helyzet, azt csak akkor áll jogunkban eldönteni, ha teljesen tisztában vagyunk a szóbanforgó szakterülettel. .....

Második alapelvem: a fordításban fellelhető tájékoztatási anyagnak csak kis töredékére van szüksége az egyes kutatóknak. Legtöbbször ugyanis a szóbanforgó cikk, különösen pedig müszaki cikk olvasására azért kerül sor, hogy meggyőződjünk róla: semmi uj nincs benne számunkra. Gyakori az az eset is, hogy mindössze néhány számadat, vagy kisérleti mérésadat használható fel belőle; az viszont nagyon ritkán fordul elő, hogy az egész cikk uj anyagot jelent az illető tárgykörben otthonos olvasó számára. A kutató, aki valamilyen tartalmi kivonat alapján tájékoztatást kiván nyerni egy bizonyos cikkből, mindaddig nem tudja megmondani pontosan, hogy mire is kiváncsi, amig csak el nem olvasta a vonatkozó cikket. Mindebből viszont az következik, hogy sokkal többet kell leforditanunk a cikkből, mint amennyi szükséges. Tájékoztatást lényegében véve csak az uj, váratlan anyagrész ad; ha pontosan előre tudjuk, mi fog a cikkben következni, akkor semmit sem tanulunk belőle. Éppen ezért a fordítás a lehető legkevésbé gazdaságos munka. A fordításnak ezt a haszontalanságát kétféle uton lehet enyhiteni: a/ a fordítást széles körben kell terjeszteni, hogy ilymódon a fordítás sok részét sokan tudják felhasználni, - akik igy a felmerülő költségekben is osztozkodnának; és b/ a fordító és a kutató szerepét ugyanannak a személynek kellene betöltenie; ez történhetik olymódon, hogy a kutató megtanulja

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

az illető nyelvet, vagy pedig ugy, hogy a forditót olyan felelősségteljes tájékoztató szereppel ruházzuk fel, amelynek során a problémát inkább a könyvtári állomány felhasználásával, mint laboratóriumi eszközökkel iparkodik megközeliteni. .....

Vizsgálatom tárgyából kizártam a szabadalmak, kézikönyvek, és olyasfajta anyag idegen nyelvről történő forditását, amelyben nem tájékoztatási anyagot keresünk, hanem normaként szolgáló szöveget. A követelmények ilyenkor olyan magasak, hogy a probléma mindössze annak az egy kérdésnek a megoldására korlátozódik, hogyan lehet a szükségképpen magas szinvonalat képviselő forditót megtalálni, - hiszen rosszul végzett munka esetén esetleg nagyon komoly ráfizetéssel kell számolnunk. Ugy gondolom, ugyanilyen okokból kirekeszthetjük vizsgálódásunk anyagából az értekezletek tolmácsolásának kérdését is.

Érdemes lesz még egy harmadik alapelvet is felállitanunk annak az egyszerü megállapitásnak a leszögezésével, hogy a forditás nehéz dolog, de a tartalmi kivonatolás még ennél is nehezebb. Annak ugyanis, aki tartalmi kivonatot akar készitení ,nagyon is tisztában kell lennie,mind a cikk tárgyával, mind a nyelvvel és emellett aktiv érdeklődést kell tanusitania a vonatkozó terület iránt. Még ilyen esetben is nagyon próbára teheti az illető szakember - és méginkább a kivonatoló személy - képességét, ha meg akarja érteni azt, amit a cikk szerzője gondol,amikor olyan gondolatokat és megfigyeléseket próbál szavakba önteni, amilyeneket azelőtt még sohasem hallott a világ. Teljes forditás készitése esetén ugyanis a tárgy megértésének hiányát mégcsak el lehet kendőzni a müszaki terminológia megfelelő alkalmazásával, s ilyenkor az eredmény is egészen kielégitő lehet; a tartalmi kivonatolás esetében azonban más a helyzet. Egyik alkalommal kisebbségben maradtam azzal a javaslatommal, hogy a szerzőknek a folyóirat kiadói által előirt szabványalakban készitett kivonatait minden egyes cikkel egyidejüleg ki kellene nyomtatni; ezeket a figyelőfolyóiratok széles körben felhasználhatnák, hogy ilymódon a szakmunkaerő terén megtakaritást érjünk el. Az illető szerzőnek ugyanis igazán tudnia kell, mit akart a cikkében kifejezni, még olyan esetekben is, amikor esetleg a cikknek a tárggyal kapcsolatos értékét nem is tudja a maga teljes egészében felmérni. A tartalmi kivonatolás még az embernek a saját anyanyelvén is kemény munkát jelent.

.....

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Utolsó alapelvem az előzőkből következik s igy hangzik: fordítás céljából csak olyan anyagot szabad kiválasztanunk, amely megéri a fáradságot. Hogy hogyan történjék az anyag kiválasztása, azt a fizika területéről vett példával ugy szemléltethetném, hogy a különböző tájékoztatási anyag egyes fajtáinak megállapitjuk a "felező számát". A felező számmal egyenlő időtartam elteltével ugyanis az illető anyag értéke a felére csökken. Ha például napilap felezőszámaként egy napi időtartamot állapitunk meg, akkor az illető napilap közzététele utáni 24 óra elteltével a lap értéke eredeti értékének a felére csökken, egy hét elteltével már csak értékének 1/128 részét, két hét elteltével pedig - amennyit fordítása és ujból való közzététele céljából számitásba kell vennünk - már csak értékének 1/16.000 részét teszi ki. Tudományos folyóiratban megjelenő cikk felező számát egy évre tehetjük; ha tehát az ilyen cikket a megjelenését követő 6 hónap elteltével forditjuk le és tesszük ujra közzé, akkor eredeti értékének már csak 70 %-át képviseli. Az olyan szakterületen, amilyen pl. a botanika, ahol a tudományos megállapitások nem válnak olyan gyorsan időszerütlenné, mint a fizika területén, a valóban értékes folyóirat felező számát mintegy 5 évre tehetjük; egy év elteltével tehát az ilyen cikk eredeti értékének még 87 %-ával bir. Az értékcsökkenés ütemét általában véve a természettudományos közlemények teljes tömegének össznövekedéséhez viszonyithatjuk; s ez az összgyarapodás kb. minden 10 évben az egész mennyiség megkétszereződésével egyenlő.

Jelenleg, amikor a természettudományi cikkek szerzői nem kapnak tiszteletdijat, viszont az efféle cikkek forditóit - ha mindjárt csak nagyon szerényen is - de dijazni kell, - a forditott folyóiratok, különösen abban az esetben, hacsak kevés tájékoztató anyagot tartalmaznak és minden valószinüség szerint csak kisebb körü terjesztésre számithatnak, sokkal többe kerülnek, mint az eredeti folyóiratok. Egy orosz nyelven irott cikknek pl. kb. átlagosan ötször olyan értékesnek kell lennie, mint az angol cikknek, hogy forditásra érdemesnek tartsuk. Ugy gondolom azonban, hogy az ilyen jellegü nehézségek mennyiségi megtárgyalására a kérdés gazdasági vonatkozásainak vizsgálatáról szóló cikkünkben+ kerül majd sor.

+ Forditásban közreadjuk a Könyvtári Figyelő 6.számában. /Szerk./

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Most csak durván szeretném felvázolni, hogy tulajdonképpen mire is kellene a forditás területén törekednünk? Jelenleg a fő problémát - ugy érzem - az orosz anyag alkotja; nem is gondolnám, hogy nagyon káros, ha figyelmünket csak erre a kérdésre összpontositjuk, akár - legalábbis kezdetben - minden egyéb nyelv kizárása árán is. Az az érzésem, hogy a természettudományos munkák közzétételi eljárásai tekintetében sem kerülhet sor semmi nagyobbmérvü átszervezésre, már legalábbis ami bennünket illet, noha a washingtoni konferencia esetleg eszközölhet majd bizonyos változtatásokat. Mivel azonban nem a mi országunk az egyedüli angolul beszélő terület, mi ilyen vonatkozásban is, mint sok más egyéb tekintetben, az Amerikai Egyesült Államok árnyékában vagyunk, tehát éppen ugy tekintetbe kell vennünk mindazt, ami Amerikában történik, akárcsak a mi körülményeinket.

Legelőszőr is, ami a forditás segédeszközeit illeti, a referáló lapok és a tartalomjegyzékek forditásai - legalábbis, ami az orosz anyagra vonatkozik - kielégitőeknek tekinthetők és lemérhetetlen értékü szolgálatot jelentenek. Mindössze csak olyan vonatkozásban tehetnénk egy - nem valami sok segitséget nyujtó - javaslatot, hogy mindez lehetőleg "teljesebb mértékben és gyorsabban" menjen végbe; anélkül tesszük azonban ezt a javaslatot, hogy meg tudnók jelölni annak módját, miképpen lenne ez végrehajtható. Megjegyezzük, hogy az orosz folyóiratok tartalomjegyzékének a forditásai, amelyeket egyrészt a Library of Congress, másrészt a Department of Scientific and Industrial Research /Természettudományi és Ipari Kutató Osztály, röviditve D.S.I.R./ tesz közzé, jelentékeny mértékben fedik egymást. Eltekintve attól, hogy a D.S.I.R. által kiadott jegyzék a forditás tervére vonatkozóan tájékoztatást nyujt, nehéz lenne bármilyen ponton is megállapitanunk, hogy az angol jegyzék, /melynek előfizetési ára évi 4 fontsterling/ jobb szolgálatokat tesz, mint a Library of Congress jegyzéke, /melynek előfizetési ára évi 15 dollár/. Ebben az esetben tehát teljesen felesleges, párhuzamos munkával állunk szemben. Mivel pedig az amerikaiaknak sokkal inkább áll módjukban pénzt költeni arra, hogy megtudják, mit is cselekednek az oroszok, miért nem bizhatnók reájuk ennek a feladatnak az elvégzését. A természettudományos anyagot felölelő referálólapok szerkesztésének a munkáját már ugyis megosztottuk a két ország között.

Másodszor, ugy gondolom, helyes az a törekvésünk, hogy a nagyobb

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

orosz folyóiratok teljes fordítását közöljük; az ilyen irányu törekvést tehát továbbra is támogatni kell. .....

Szeretnék ezek után rátérni fő tételem kifejtésére. Ez abban áll, hogy a müszaki és természettudományi müvek felhasználói nem teljes fordításokat kivánnak, hanem olyan analitikus szemléket, amelyekben egy bizonyos szükebb szakterület valamennyi uj folyóiratoikke kivonatoltan megtalálható. Tételem igazolására két körülményt szeretnék felhozni. Az első igy hangzik: a washingtoni konferencián /1958 novemberére tervezik. - Szerk./ minden bizonnyal széleskörü támogatásra talál majd az a vélemény, hogy ezidőszerint már nem az eredeti cikk a tudományos tájékoztatás legfontosabb eszköze, mert az eredeti cikkeket az analitikus szemlék, táblázatok, kézikönyvek, referálólapok és tartalmi kivonatok feleslegessé tették. Második érvem: ha a fordítók képesek arra, hogy megfelelő fordítást készitsenek, akkor a puszta fordításnál sokkal fontosabb dolog ellátására is képesek; éppen ezért jobb alkalmazásra és ennek megfelelően jobb fizetésre tarthatnak igényt. Véleményem szerint a tapasztalat felhasználásának ez a rendkivül kevésre való becsülése az oka annak, hogy egyrészt a fordítást felhasználó személyek, illetve vállalatok a fordításokat általában nevetségesen költségesnek tartják, a fordítóknak pedig az a meggyőződése, hogy munkájukért nem részesülnek megfelelő dijazásban. A referálólapok széleskörü elterjedésével a fordítások terjedelmének csökkentését lehetne elérni egyrészt azáltal, hogy csak a belföldi szakértők által készitett referálólapokat kellene lefordítani, másrészt - és főként - azáltal, hogy a tudományos tájékoztatás munkáját végző tisztviselők, akik kellő gyakorlattal rendelkeznek az idegen nyelvek használatában, olyan referáló szemléket szerkeszthetnének, amelyek több forrásból származó anyagot foglalnának magukban. A fordító ilyen szerepére vonatkozóan, de különösen az olyan fordító szerepe tekintetében, akit valamely nagyobb vagy közepes nagysága szervezet alkalmaz, az a felfogásom, hogy a szükségesnek vélt tájékoztatás tartalmának kivonatolójaként, illetve megrostálójaként kellene működnie. Nyilvánvaló azonban, hogy a kiválogatás munkáját végző személy csak abban az esetben tud helyes kiválogatást eszközölni, ha tisztában van azzal, mit kell elfogadnia és mit kell feleslegesnek tartania. Ezt a munkát viszont csak akkor tudja ellátni, ha azzal is tisztában van,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

mit szándékoznak megbizói elérni, mit tettek eddig és amit tettek, azt miért tették. Ebből pedig az következik, hogy a tájékoztatás munkáját végző előadónak részt kellene vennie nap mint nap a kutatás tárgyában folytatott megbeszéléseken ugyanugy, akárcsak a többi kutatónak és a továbbfejlesztés munkájában résztvevő dolgozóknak. Nem szabad tehát a tájékoztatás munkáját végző tisztviselőt semmi vonatkozásban sem másnak tartanunk, mint a többi tisztviselőt, legfeljebb csak annyiban, hogy inkább a nyelvek és a könyvtártechnika terén bir különleges jártassággal, mint az elemző munka különböző fajtáiban. A kérdés sarkpontja tehát abban rejlik, hogy a tájékoztatási tisztviselőnek részt kell vennie a többiekkel együtt a kutatás munkájában. Sok fordító megelégszik azzal, hogy fordításával elbujik egy könyvrakás mögé s nem törödik azzal, mivel járul hozzá fordításával a munkához. Pedig ha származott valami kiemelkedő tanulság a háboruból a természettudomány tekintetében, akkor az az volt, amit a radarkutató munkacsoport eljárása igazolt. Ebben a csoportban ugyanis mindenkinek teljes tudomással kellett birnia arról, amit a többiek csináltak, s arról, hogy miért csinálták azt, amit éppen végeztek; arra is megvolt minden lehetőség, hogy mindenki elmondhassa a maga javaslatát és véleményét. Nem elég ugyanis az, hogy ha a tudományos kutatónak egy pontosan körülhatárolt kérdést adok át kidolgozás végett, anélkül, hogy módot adnék neki rá: érdeklődhessék azok iránt az alapfeltevések iránt is, amelyek a problémának sajátos megfogalmazásából adódnak. Véleményem szerint mindazoknak, akiknek feladata a fordítók helyzetének javitása, ilyen irányban kellene gondolkozniok.

.....

A nálunk most folyamatban levő legtöbb változás a Természettudományi és Ipari Kutató Osztály Kölcsönkönyvtári Részlegének ujabban történt felállitásával függ össze; ennek kell ui. az uj Természettudományi Nemzeti Kölcsönkönyvtár kiinduló pontjának lennie. Az emlitett változások már akkor folyamatban voltak, mielőtt még kilőtték volna az orosz szputnyikokat; ezeknek megjelenése a világürben minden bizonnyal hozzá fog járulni ahhoz, hogy az államkincstár megfelelőképpen gondoskodjék ennek az uj könyvtárnak a finanszirozásáról. A Kölcsönkönyvtár sürgős feladatának tekinti, hogy orosz könyvekből, folyóiratokból és orosz folyóiratok teljes forditásából gyüjteményt állitson fel és hogy általában pótolni próbálja azokat a felháborító hiányokat,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

amelyek nemzeti állományunkban mutatkoznak. A többi gyüjtemény - főleg japán és kinai anyagból álló gyüjtemény - felállitásának megindítására minden valószinüség szerint néhány éven belül kerül sor. .....

A Kölcsönkönyvtár megállapodást készit elő a Special Libraries Association-nel a chicagói John Crerar Library-nál, hogy forditási anyagukról mikrofilmeket bocsásson rendelkezésére; igy Nagybritannia és Amerika egyesült anyaga könnyen rendelkezésre állhat. A Special Libraries Association és az Aslib érdeklődési iránya minden nyelvterületre kiterjed. Az oroszon kivüli nyelvekből eszközölt forditások azonban minden valószinüség szerint olyan széles területet fognak át, hogy véleményem szerint ezzel a kérdéssel nem lenne érdemes foglalkoznunk.

Van azonban egy másik igen fontos kérdés, amelyet szives tudomásukra szeretnék hozni és ez a következő: miképpen lehet kölcsönzés céljából az orosz anyagot megtalálni. Mintegy 10 éven keresztül a National Central Library /Nemzeti Központi Könyvtár/ központi katalógust szerkesztett, amelynek az volt a célja, hogy magába foglalja mindazt az orosz nyelvü anyagot, amely hazánkban valahol kölcsönvehető. A költségvetési keret hiánya következtében ez a vállalkozás nem terjedhetett ki a Természettudományi Könyvtárra és egy egész sor kisebb gyüjteményre, - bár most általában a legtöbb könyvtár résztvesz ebben a munkában. A jelenlegi tisztviselőkar egyetlen személyből áll, aki nem igen tehet sokkal többet, minthogy a nap mint nap beérkező érdeklődéseket intézi. Jelenleg az a helyzet, hogy bár az uj Természettudományi és Ipari Kutató Osztály Kölcsönkönyvtári Részlege a kurrens orosz anyag lehető legnagyobb mennyiségét beszerzi, mihelyt közzététele megtörtént, - nem igen valószinü, hogy meg tudja szerezni azt az irodalmat, amely már korábban megjelent, az orosz könyvek ugyanis rendkivül hamar kifogynak a könyvárusi forgalomban. Éppen ezért a R.U.C. /Russian Union Catalogue = Orosz Központi Katalógus/ müködésére továbbra is szükségünk lesz a régebben megjelent könyvek és folyóiratok felleléséé céljából /Szükség esetén ez az intézmény ezeknek a munkáknak a Szovjetunióból való beszerzését is el tudja intézni/. A Természettudományi és Ipari Kutató Osztály Kölcsönkönyvtári Részlegének uj szerzeményei folyamatosan felvehetők a R.U.C.-be, ugy ahogy a Részleg elkészíti ezek katalógusait. Igen sajnálatos körülmény, hogy a R.U.C. nem válhatik az orosz nyelvü anyag helyének meghatározására szolgáló fő központtá Angliában. 100 %-nál kisebb fokú

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

foglalkoztatottság esetén ui. aránytalanul csökken teljesitőképességének hatásfoka; jelenleg pedig az a helyzet, hogy nincs is tulságosan messze a 100 % elérésétől. Igaz, hogy ez a katalógus éppen ugy tartalmaz nem tudományos, mint tudományos anyagot is, ez a megosztás azonban a Külügyminisztérium kezdeményezésére történt, mivel a katalógusnak az 1947.évben való elindításakor a Külügyminisztérium érdeklődést tanusitott a nem tudományos anyag iránt is. A National Central Library utján eszközölt jelenlegi kölcsönzések tulnyomórészt természettudományos és müszaki anyagot tartalmaznak. A National Central Library azonban, mint független, önkéntes előfizetésen alapuló, államilag támogatott szervezet, - a szervezeteknek ez a fajtája olyan jellegzetes az angol életre, - valószinüleg nem igen lesz képes ezt a katalógust kifejleszteni. Igy ésszerünek látszanék az a javaslat, hogy munkáját a Természettudományi és Ipari Kutató Osztály vegye át; igy azután a kölcsönvehető orosz anyagra vonatkozóan mindössze egyetlen jegyzék készülne. Az European Productivity Agency, amely maga is érdekelve van ezen a területen, szintén hozzájárulhatna a munka elősegitéséhez. Ezen a jelenlegi konferencián talán kifejezésre juthatna az a vélemény, kivánatosnak látszanék-e egy Orosz Központi Katalógus szerkesztése. Mert végülis, ha az ember nem tudja megszerezni az eredeti dokumentumokat, akkor nem kerülhet sor forditásukra sem.

.....

Az Unesco-jelentés részletes beszámolót fog Önöknek adni arról, milyen a forditói munka szervezete Angliában és Amerikában. Általában véve a forditásokat vagy olyan kereskedelmi hálózatok végzik, amelyek a forditások árubabocsátásával foglalkoznak, vagy olyan ipari vállalatok, amelyek csak esetenként forditttatnak és amelyek készségesen tul-, adnak forditásaikon, mihelyt közvetlen céljaikat elérték, s végül olyan állami és állami-jellegü intézmények, amelyek a forditásokat az állam költségén végeztetik. Gyakran a kereskedelmi vállalatok is részesülnek állami támogatásban, ha nemzeti érdekü munkát végeznek pl. bizonyos orosz folyóiratokat forditanak le. Egészben véve a kormány és az ipar szolgáltatja a forditásokhoz a fedezetet, a forditás munkáját igen különféle módon hajtják végre. Mióta tudatára ébredtek, milyen nagymérvü fejlődés mutatkozik az orosz technika területén, azóta hatalmas összegeket forditanak az orosz irodalom és az oroszok tudományos tevékenysé-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

gének tanulmányozására. Az általános törekvés - ugy látszik - az, hogy jó tájékoztatást nyujtó analitikus szemléket szerkesszenek és hogy azokat a személyeket, akiknek érdeklődését ezek magukban véve nem elégitik ki, a kérdéses cikkek teljes forditásának birtokába juttassák. Inkább a teljes forditásokat támogatják, mint a referálólapok kiadását. Noha az utóbbi időben /legalábbis Amerikában/ a természettudományokkal foglalkozó főiskolai hallgatók nyelvtanulására nagyobb gondot forditanak, mégis a nyelvismeret /különösen az orosz nyelv ismerete/ még távolról sem tekinthető kielégitőnek; éppen ezért javarészt az emigráns forditók munkájára hagyatkoznak. Az a gyanum, hogy Nagybritanniában, illetve Amerikában, valójában igen kevés ember képes orosz folyóiratok eredetiben való olvasására.

Talán nem lenne időszerütlen ehelyütt arról szólnunk, milyen forditói szervezet müködik a Szovjetunióban; különösen azért mutatkozhatik ez hasznosnak számunkra, mert mi - ha minden kötél szakad - valahogy csak megvagyunk a külföldi irodalom nélkül, hiszen a világirodalom fele angol nyelven jelenik meg; az oroszok szempontjából azonban a forditás kérdésének megoldása teljességgel elkerülhetetlen. Kevéssel a világháboru után a forditó- és tájékoztatószolgálat még elég rendszertelenül müködött. Azóta azonban felállitották a Természettudományi és Müszaki Tájékoztató Intézetet, - és ez az intézmény most már teljes müködést fejt ki. A cél ezzel - ugy látszik az, hogy egyes speciális szaktudósoktól eltekintve, a természettudósok ne legyenek kénytelenek az eredeti külföldi folyóiratok olvasásához folyamodni, hanem az orosz nyelven megjelenő részletes analitikus szemléket és referáló lapokat használhassák. Ennek a munkának az elvégzésére egyfelől rendelkezésre áll egy teljes munkaidőben dolgozó tisztviselőkar is, - másfelől azonban a munka javarészét - munkaidőn tul való foglalkoztatás utján - más munkahelyeken dolgozó természettudósok végzik. Ezekből mintegy 13.000 áll rendelkezésre, akik közül a legtöbbnek kell idegen nyelvet tudnia. A szovjet nevelési rendszer ui. szinte minden végbizonyitvánnyal rendelkező főiskolai hallgatótól megkivánja egy idegen nyelv ismeretét, - a filozófiai doktorátus kandidátusaitól két, a természettudományi doktorátus kandidátusaitól pedig három nyelv ismeretét kivánja meg. Minden valószinüség szerint helytálló az a megállapitás, hogy az orosz természettudományi szakemberek nyelvismerete nagyobb, mint az angol és amerikai kollégáik nyelvtudása,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

s hogy az ő nyelvismeretüket mindössze egyes európai országok szakembereinek nyelvismerete múlja felül. Számtalan olyan folyóiratot adnak ki a Szovjetunióban, amelyben idegen munkákról való referátumokat közölnek és rendkivül sok idegen könyv kerül fordításra. Érdekes mozzanatként megemlitjük, hogy a fontosabb angol és amerikai folyóiratokat, mint amilyen a Nature and Engineering, a Szovjetunióban fényképészeti eljárással több ezer példányban sokszorositják a belső forgalom kielégitése céljából és azért, hogy ezzel külföldi valutát takaritsanak meg. A forditásokat és az egyéb dokumentációs szolgáltatásokat az emlitett Intézet végezteti.

Az orosz rendszerrel kapcsolatban két mozzanatot kell kiemelnünk: az egyik az, hogy olyan központositott államilag fenntartott intézet müködik, amely minden szakterületen elvégzi teljes egészében a tartalmi ismertetés munkáját, - a másik pedig, hogy jegyzékbe foglalják mindazokat a természettudományi területen müködő szakembereket, akik a dokumentáló szolgálat tekintetében számbajöhetnek.

A forditás lényegében véve nem produktiv munka, olyan munka, amely sohasem vált volna szükségessé, ha csak az emberi nem fejlődésében nem következik véletlenül be egy sajátos irány. Akkor, amikor sorravettük azokat a kérdéseket, hogy hogyan kell a forditásnak készülnie, ugy gondolom, hogy ennek a konferenciának azzal a kérdéssel is kell foglalkoznia, milyen esetben nem kell forditani, illetve, miképpen kerülhető el a forditás munkája. ..... A helyzet lehetséges orvoslása a következőkben rejlik:

/A/ Sokféle nyelvet kell az iskolákban tanitani. A francia nyelvet nehéz helyes kiejtéssel beszélni; a tanulás során korán mutatkozó nehézségek gyakran vezetnek tehát a tanuló elkedvetlenedésére. De egyébként is figyelmünknek a francia nyelvre való összpontositása többé nem időszerü részünkről. Talán nagyobb érdeklődést lehetne a nyelvek iránt felkelteni, ha tágabb lehetőséget nyujtanánk a közülük való választásra. Az is hasznos intézkedésnek bizonyulna talán, ha az egyetemeken a természettudományos és müszaki végbizonyitvánnyal rendelkezők számára egy-egy nyelv ismeretét kötelezővé tennők. Ez a követelmény még távolról sem tekinthető általánosnak Angliában, - viszont igen ésszerü követelménynek tünnék az európaiak számára. Még abban az

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

esetben is ui., ha a természettudományi szakemberek nem tudnák is maguknak elkésziteni a szükséges forditást, mégis nyelvismeretük képessé tenné őket a problémák megértésére és éppen ezért jobb eredményeket érhetnének el a forditókkal kapcsolatos munkájuk elvégzése terén.

/B/ Az egyetemi hallgatók utolsó évében - ugy gondolom - érdemes lenne a természettudományi karok hallgatóinak feladatává tenni, hogy kb. egy hetet szakterületük egy kicsiny részletére vonatkozó szakirodalom kutatására és a tudomány jelenlegi szintjének megállapitására forditsanak. .....

/C/ Az egész nemzet szintjén viszont szorosabb kapcsolatot lehetne fenntartani az idegen nyelvü tájékoztatás forrásaival, ha a megfelelő helyeken több erre alkalmas személlyel rendelkeznénk. Ha ugyanis végigtekintünk a diplomaták névjegyzékén, akkor rendkivül sok tengerészeti, katonai és légi attasé nevével találkozunk, - viszont csak nagyon kevés természettudományi szakemberre bukkanhatunk. Ennek egyik magyarázata talán abban rejlik, hogy a természettudományi attasé még nem számit elismert kategóriának. Értesülésem szerint Angliának mindössze kb. 5 természettudományi attaséja, illetve ennek megfelelő szakembere van külföldön. Moszkvában pl. - tudomásom szerint - nincs senki sem, aki természettudományi dolgokkal foglalkoznék. Az Amerikai Egyesült Államok is szinte teljesen lecsökkentette természettudományi jellegü képviseletét; most fogtak hozzá ahhoz, hogy ezen a helyzeten javitsanak.

Főiskolai hallgatók és mások cseréje utján létesitett szorosabb kapcsolat a külfölddel azt eredményezhetné, hogy olyan szakemberek csoportja alakulhatna ki, akiknek nyelvtudása és az illető országban folyó természettudományi munka helyi feltételeinek ismerete rendkivül nagy értéket jelentene. Ezzel kapcsolatban talán az olyasféle testületek, mint amilyen pl. az Angol Gyáriparosok Szövetsége beláthatnák, hogy az ötletek és az a müszaki tájékoztatás, amelyekre a Szovjetunióban levő müszaki képviselete révén szert tehetne, megérnék a kint tartózkodás utján felmerülő költségeket. A helyzet most tulajdonképpen az, hogy igen sok orosz látogatja végig Angliát tapasztalatszerzés céljából. Ezzel azonban már tulajdonképpen a gyakorlati kivitelnek az utjára térek át. Ugy gondolom azonban, hogy feltétlenül rá kell mutatnunk annak a fontosságára, mennyit jelent a személyi érintkezés annak az anyagnak a létrehozóival, amely minden valószinüség szerint forditásra kerül. A British

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Council, továbbá az Unesco és az ezekhez hasonló olyan szervek, amelyek a külföldi kapcsolatok ápolásáért felelősek, minden bizonnyal ilyen jellegű csere létrehozásán munkálkodnak. A természettudományi fordítások sajátos problémái azonban ezenfelül is megérdemelnék a külön megvizsgálást. A fordítóknak ugyanis egyrészt a fordításra kerülő anyag eredeti forrásaival, de másrészt azzal is tisztában kell lenniök, - ha valóban kellő hozzáértéssel akarnak a fordításokhoz hozzáfogni, - hogy az elkészült munkájukat milyen célokra fogják felhasználni.

/D/ A felesleges fordítások kiküszöbölésének nyilvánvaló utjaként az kivánkozik, hogy valamely széles körben ismert nyelven történjék a természettudományi munkák közzététele. Az is nyilvánvaló, hogy az angol a legszélesebb körökben használt nyelv. Ezeknek a tényeknek a megállapitása azonban igen kényes helyzetbe hoz bennünket. Ugy gondolom ugyanis, hogy ebből nem szabad azt a következtetést levonnunk: most már mindenki sajátitsa el az angol nyelvet, - sőt még ehhez hasonlót sem, bár el kell ismernünk ezzel kapcsolatban, hogy rendkivüli örömöt jelentene számunkra, ha egyes idegen folyóiratok egyszerre csak angol nyelvüvé változnának. Nekünk is ki kell azonban vennünk a részünket abban, hogy szomszédainkat is és a tőlünk távolabb eső népeket is próbáljuk megérteni, - ne várjunk tehát tőlük engedményeket. Hogy összegezzem az eddig elmondottakat: véleményem szerint a természettudományi irodalom fordításának megszervezése terén mutatkozó legtöbb nehézségünk tulajdonképpen abból származik, hogy a humán müveltséggel biró szakemberek nem rendelkeznek kellő természettudományi müveltséggel, természettudományi szakembereink pedig hijával vannak a nyelvismereteknek. A legtöbb egyetem - mint már emlitettem is - semmi nyelvtudást sem követel meg sem az egyetemi végbizonyitvánnyal rendelkező hallgatóitól /graduates/, sem pedig a postgraduates fokozatuaktól; egyébként pedig alig akad olyan diplomatánk, akinek sejtelme is volna a természettudományokról. Bár az utóbbi időben ilyen vonatkozásban bizonyos mérvü javulás tapasztalható, mégis a természettudomány lényegében véve a kormányok szemében ma is annyit jelent, amennyit akkor jelentett, amikor Leonardo da Vinci alkalmazást kért Milanó hercegétől. Leonardo da Vinci uj. felsorolva, mi mindenféle katona-mérnöki tervet tudna végrehajtani, azután csak ugy ráadásul hozzátette még, hogy ezenkivül festeni is tud, ugy, mint bárki más.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Végezetül még csak ennyit szeretnék megjegyezni: remélem, hogy a forditás gazdasági kérdéseivel foglalkozó következő előadásunk a referátumot követő megbeszélés vázául fog szolgálni. Az Unesco-beszámoló,bár hihetetlen mennyiségü rendkivül értékes anyagot foglal magában, egyuttal azt is nyilvánvalóvá teszi, milyen nehéz mennyiségi következtetésekre és felbecsülésekre szert tenni ezen a területen. Még az olyan igen egyszerü kérdésre is, mint pl.: "Hány természettudós olvas idegen nyelvü cikkeket?", csak nagy üggyel-bajjal lehet a választ megadni. A washingtoni konferencia előkészitése során Ralph Shaw professzor jelentést terjesztett elő a természettudósok olvasási szokásaira vonatkozóan; ez a jelentés megdöbbentő módon hasonlit a Kinsey-féle jelentéshez. Ralph Shaw ugyanis egy tipikusan kutaté- és a továbbfejlesztés kérdéseivel foglalkozó laboratóriumot véve alapul megállapitotta, hány "olvasási tényre" kerül egy hónap folyamán sor ebben a laboratóriumban; az igy nyert eredményt rendkivüli részletességgel elemezte. A legalaposabb számitások ellenére is nyilvánvaló, hogy az ilyen vizsgálgatások a közönséges tapasztalat megvilágitásánál komoly javitásokat igényelnek. Ralph Shaw például azt a megállapitást tette, hogy a finn nyelv az idegen nyelvek közül egyike a legáltalánosabban ismert nyelveknek; /ennek oka abban rejlik, hogy vizsgálódásának tárgyául egy erdei termékek elemzésével foglalkozó laboratóriumot választott/. Véleményem szerint nem annyira Kinsey-féle jelentés-félékre van ezzel kapcsolatban szükségünk, hanem az Ezeregy éjszaka felidézésére, azaz olyan képzeletet megindító elbeszélésre a dokumentalisták részéről, milyen elbüvölő szolgálatokat tudnak ők a természettudósoknak tenni, - csakhogy ilyen uton-módon érdeklődést lehessen a természettudósokban a szóbanforgó kérdések iránt felkelteni. .....

.....

Eredeti cim:	The organization and availability of technical translation.
Megjelent:	Aslib Proceedings, 1958. 5.sz. 105-111.l.
OSzK.ford.sz.:	1954.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Brigadirov, N.:

TÁJ- ÉS HELYISMERETI MUNKA A KÖNYVTÁRBAN

.....

Az utóbbi években egyre nagyobb méreteket ölt a könyvtárak táj- és helyismereti munkája. Ma már kevés olyan területi könyvtár van, amely kisebb vagy nagyobb mértékben ne foglalkoznék ezzel a fontos üggyel. Vannak városi, járási, sőt falusi könyvtárak is, amelyek a szülőfölddel foglalkozó kiadványokat gyüjtik és propagálják. A sajtóban egyre több publikáció jelenik meg, mely a tájismereti irodalom propagálását ismerteti.

Ma különösen megnőtt a könyvtárak táj- és helyismereti munkájának a jelentősége, amikor az ipari és épitőmunka igazgatásának átszervezése, a gazdasági területegységek népgazdasági tanácsainak szervezése folyik.

Cikkemben a könyvtár táj- és helyismereti munkájának néhány kérdésével kivánok foglalkozni.

.....

A táj- és helyismereti irodalom állománya

A területi könyvtárak táj- és helyismereti állományáról szólva, nem hagyhatjuk figyelmen kivül a helyi kispéldányszámu kiadványok kérdését.

Azt a problémát, hogy szükség van-e a területi könyvtárakban arra, hogy minden helyi kiadványból kapjanak kötelespéldányt, nem egyszer felvetettük. Igy a bibliográfiai osztályok vezetőinek 1954-es értekezletén is. A jelenlegi helyzet türhetetlen, mert a kispéldányszámu hivatalos kiadványok, melyek a kutatás szempontjából igen fontosak, a helyi könyvtárosok minden erőfeszitése ellenére sem kerülnek be a könyvtárakba.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A tájismereti jellegü irodalmat a szokásos módon osztályozzák a területi könyvtárakban, mégpedig ugy, hogy a könyv számához hozzáadják a "K" vagy a "KR" jelet, ami "táj- és helyismeretet" jelent.

Feldolgozás után a könyv a raktárba kerül. Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés: az általános raktárba soroljuk-e a táj- és helyismereti anyagot, vagy külön raktározzuk? Mindkét raktározási módnak vannak hivei.

Ja. T. Zsuravlev "A táj- és helyismereti bibliográfia a kujbüsevi Területi Könyvtárban" c. cikkében[1/] e könyvtár gyakorlatával azt bizonyitja, hogy célszerü a táj- és helyismereti anyagot külön kezelni. Szerinte a szakok szerinti elrendezés megkönnyiti a táj- és helyismereti anyag tanulmányozását és az olvasók által keresett irodalom kiválasztását.

Az ilyen állomány elkülönitése kisebb városi és járási könyvtárakban - szerintünk - nem ellenezhető. A területi könyvtárakban azonban nem olyan egyszerü a dolog, mint ahogy Ja. T. Zsuravlev állitja. Később ő maga is irja, hogy a külön raktározás még nem oldja meg az egész táj- és helyismereti irodalom egy helyen való központositott felállitását. Az a probléma, hogy a táj- és helyismereti jellegü cikkek többsége különböző "közleményekben", "értekezésekben", folyóiratokban található, s ezeket a közös raktárban őrzik.

Ja. T. Zsuravlev nem szól arról, hogy hol kell tartani a duplumokat: a tájismereti vagy a közös állományban.

A külön felállitott táj- és helyismereti állomány tanulmányozását - véleményem szerint - csak szakok szerinti felállitással lehet megkönnyiteni. Ugyanakkor több nagy könyvtárban más raktározási rendszerek alakultak ki: a gorkijiban például a nagyságszerinti numerus currens, a rosztoviban pedig a sima numerus currens.

Ilyen körülmények között még a külön felállitott nagyobb állomány tanulmányozása is csak megfelelő katalógus segitségével lehetséges. Ezért véleményem szerint helyesen tette a gorkiji könyvtár, hogy táj- és helyismereti anyagát beolvasztotta a közös állományba. Példáját rövidesen követni fogja a rosztovi könyvtár is.

1/ Lásd "Biblioteki SzSzSzR. Opüt rabotü". /A Szovjetunió könyvtárai. Munkatapasztalatok./ 3.Vüp. Moszkva, 1954.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A táj- és helyismereti irodalom kartotékjai

A táj-és helyismereti bibliográfia alapvető apparátusa a könyvek, folyóirat- és hirlapcikkek szakkatalógusa. .....

A táj- és helyismereti kartoték a táj- és helyismereti bibliográfia alapja. A benne levő anyag feltárásának teljességétől, az irodalom kiválasztásának szinvonalától, a kartoték strukturájától függ jelentős mértékben a könyvtár egész táj- és helyismereti munkájának eredményessége.

A táj- és helyismereti kartotékban általában a következő kiadványok szerepelnek:

1/ a Szovjetunió és a szövetségi köztársaságok Legfelső Tanácsa elnökségének azon rendeletei, amelyek részben vagy egészen az adott területre vonatkoznak; a kormány és a helyi párt-, szovjet és egyéb szervek határozatai;

2/ táj- és helyismereti könyvek és brosurák;

3/ táj- és helyismereti témáju folyóirat- és hirlapcikkek, gyüjteményes kötetek, "értekezések", almanachok stb. tanulmányai;

4/ a helyi tudományos intézmények kispéldányban megjelenő tájismereti kiadványai;

5/ az adott területről szóló irodalom bibliográfiai /könyvben lévő bibliográfiák, lexikonokban, kézikönyvekben stb. lévő anyag/.

A területi könyvtárak táj- és helyismereti kartotékját nem lehet teljesnek tekinteni, ha hiányzik belőle a járási lapok anyaga. Viszont a személyzeti nehézségek /nem egy területi könyvtárban egyáltalán nincs tájismereti bibliográfus/, a bibliográfusok más munkával való tulterhelése nem teszi lehetővé a városi és járási lapok feldolgozását.

A kujbüsevi Területi Könyvtár, mely - amint Ja. T. Zsuravlev irja, - negyedévenként több mint 40 városi, járási és üzemi lapot dolgoz fel, ugy látszik szerencsés kivétel. Éppen ezért igen ügyes az a módszer, ahogy a leningrádi Területi Könyvtár igen egyszerüen oldotta meg ezt a feladatot: a területi müvelődésügyi osztályon keresztül kötelezte a járási könyvtárakat, hogy dolgozzák fel járásuk hirlapját, kartonlapra kiirva mindent, ami valamilyen szempontból a járással foglalkozik. Mindenről két cédulát irnak: az egyik a járási

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

könyvtár táj- és helyismereti kartotékjába kerül, a másikat pedig elküldik a területi könyvtárnak. Ez a munka nem nagyon terheli meg a városi és járási könyvtárakat, de segiti azokat a saját táj- és helyismereti kartotékjuk felállitásában, s jelentősen javitja a területi könyvtár kartotékját. Az igy készült nyilvántartást rendszerint a folyóiratok és hirlapok időszaki cikkbibliográfiái segitségével ellenőrzik.

Néhány könyvtár, mint például a kujbüsevi, hogy ne terhelje a kartotékot másodrangu anyaggal, ideiglenes kartotékot állit fel, melyből később átrakják a véglegesbe a legértékesebb anyagot, amint ők mondják: a "krémjét". Ez lerontja a végleges táj- és helyismereti kartoték értékét, mert nem szerepel benne a legujabb anyag, s ráadásul minden komoly ok nélkül növeli a bibliográfus munkáját.

Nem kell félni a táj- és helyismereti kartoték mértéktelen megduzzadásától, mert a bibliográfus időről-időre kiiktatja onnan az elavult és jelentéktelenné vált anyagot.

A kartoték szerkesztése

Néhány területi könyvtár az Össz-szövetségi Könyvkamara sémája szerint szerkeszti táj- és helyismereti kartotékját. Ez azonban nem egészen felel meg a célnak, mert a szakcsoportok egész sorának semmi köze sincs a táj- és helyismerethez. Természetes, hogy a területi könyvtárak bizonyos mértékig módositották a sémát.

A mi tudományos és módszertani központunknak kellene kidolgoznia - felhasználva a gyakorlati tapasztalatokat - a táj- és helyismereti kartoték felépitését.

Egyes könyvtárak a táj- és helyismereti alapkartoték mellett, mely könyveket, folyóirat- és hirlapcikkeket foglal magába, betürendes katalógust is szerkesztenek. Szerintünk ez szükségtelen, ha van szakszerinti táj- és helyismereti kartoték és a teljes könyvállományt tükröző betürendes alapkatalógus.

A táj- és helyismereti irodalom ajánló bibliográfiája

A területi könyvtárak munkájának tökéletesedése, állományuk növekedése, a katalógusok szinvonalának emelkedése, a könyvtárosok szakmai fejlődése kedvező feltételeket teremtett a táj- és helyismereti

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

irodalom ajánló bibliográfiájának fejlődéséhez.

Az utóbbi években több komoly bibliográfia jelent meg, amelyek összeállitása nem is olyan régen még elképzelhetetlen lett volna a területi könyvtárak saját erejéből. Ime néhány példa ezek közül:

Derminova V. A.: A szverdlovszki területről szóló irodalom /1951 óta megjelent müvek/. Füzetekben jelenik meg, évente 2-3.

Szokolova V.: A kemerovoi terület. Annotált könyvjegyzék. 1955. 73 l.

Agisev R.: Szovjet Távolkelet a szépirodalomban. 1950. 123 l.

Gurcsiv Sz. Sz.: Kiváló földijeink. A Rosztovna Donu-i Területi Könyvtár. 1955.

Arszent'ev A. V.: A brjanszki terület és természeti kincsei. Ajánló bibliográfia. 1.füzet. 1956. 40 l.

Csudova G. F.: A kirovi terület régen és most. Rövid könyvjegyzék. 1955. 44 l.

Sok területi könyvtár állit össze olyan táj- és helyismereti ajánló bibliográfiákat is, amelyek napjaink feladataira és követelményeire vonatkozó anyagot tartalmaznak. Ezek a jegyzékek /néha egész sorozatot alkotnak/ rendszerint egy meghatározott olvasórétegnek szólnak. Különösen sok bibliográfia készült a parasztok számára. Kiadott ilyet a sztavropoli, a krasznodari, a rosztovi, kamenszki és még sok más határterületi és területi könyvtár.

A kujbüsevi, ivanovoi és más könyvtárak a különböző ipari munkások számára adtak ki bibliográfiákat.

Ezekben a kiadványokban főleg a szóbanforgó terület élmunkásainak és ujitóinak tapasztalatait ismertető irodalom propagálásán van a hangsuly.

Sok könyvtár az utóbbi időben jelentősen fokozta a táj- és helyismereti irodalommal kapcsolatos munkáját.

A könyvtárak legfontosabb feladata, hogy a határterület, terület, járás természeti kincseiről, a népgazdaság különböző területeinek ujitói tapasztalatairól szóló irodalmat ajánlja az olvasóknak könyvkiállitások, könyvismertetések, irodalmi estek, rádió segitségével.

A rosztovi K. Marx Területi Könyvtár például 1956-ban nagyarányu kiállitást rendezett "A rosztovi terület természeti kincsei" tárgy-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

körben a terület ipari fejlesztési konferenciája résztvevőinek. A kiállitás hatására fokozódott a kiállitott könyvek kölcsönzése.

Helyes, ha a most sorra megrendezésre kerülő területi mezőgazdasági kiállitásokon könyvkiállitást rendeznek az adott terület kiváló mezőgazdáiról szóló irodalomból.

A táj- és helyismereti munka és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 40.évfordulója

.....

Minden területben vannak olyan különböző időkben megjelent munkák, amelyek a szovjet hatalom megteremtéséért és megerősitéséért vivott harcról szólnak. A területi könyvtárak legfontosabb feladata, hogy ezeket a müveket feltárják, kiválasszák közülük a legértékesebbeket, kartotékot állitsanak össze róluk, s ahol ez lehetséges, adjanak ki erről az irodalomról ajánló jegyzéket a közmüvelődési olvasók számára. De nem lenne helyes Október 40.évfordulójával kapcsolatban a forradalmi események történeti dokumentumainak a bemutatására szoritkozni, meg kell mutatni azt az utat is, amelyet országunk a párt vezetésével Októbertől napjainkig megtett, ki kell mutatni a 40 év ipari, mezőgazdasági, kulturális vivmányait, ismertetni kell, hogyan teljesitettük azokat a feladatokat, amelyeket a Szovjetunió Kommunista Pártja XX.Kongresszusa a szovjet nép és az adott terület elé tüzött.

.....

Táj- és helyismereti munka a közmüvelődési könyvtárakban

Eddig főképpen a területi könyvtárakról beszéltünk. Azonban néhány városi és járási könyvtár is végez tájismereti munkát. Természetesen szükségük van a területi könyvtárak módszertani segitségére.

Ilyen segitség nyujtható csoportos tanácsadás formájában tanfolyamokon és szemináriumokon, - melyeket a területi müvelődésügyi osztályok szerveznek a járási és községi könyvtárosok számára -, táj- és helyismereti kérdésekkel foglalkozó bibliográfiai segédkönyv kiadásával, táj- és helyismereti bibliográfia összeállitásának közvetlen irányitásával.

Az olvasókat érdekli, - mert nem lehet, hogy ne érdekelje - a saját területükről, járásukról szóló irodalom. Éppen ezért minden könyvtárvezető tekintse becsületbeli ügyének, hogy táj- és helyismereti ál-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

lományt létesitsen könyvtárában.

Egyes könyvtárak a helyi lapok másodpéldányaiból kivágják a cikkeket s kartonra ragasztva dossziékba teszik, a következő témák szerint: "A termés veszteségmentes betakaritása területünkön", "A kukorica terméshozamának emelésével kapcsolatos tapasztalatok területünkön", "Hires földjeink", "Tanulmányozd szülőföldedet" stb.

Ezeket a gyüjteményeket fel lehet dolgozni, osztályozni s őrizni a többi tájismereti anyaggal együtt. A tapasztalat azt mutatja, hogy az olvasók igen gyakran használják ezt az anyagot.

A járási könyvtárak tájanyaga természetesen nem nagy. Célszerü külön állványon, szekrényben vagy polcon tartani s körülbelül a következő rendben felállitani:

1/ Általános munkák a területről.
2/ A terület természete és természeti kincsei.
3/ A terület, a vidék története.
4/ A terület párt- és komszomol-szervezete.
5/ A terület népgazdasága és müvelődésügye:
   a/ általános müvek,
   b/ ipar,
   c/ Mezőgazdaság,
   d/ kulturális épités.
6/ A területről szóló szépirodalom. Helyi irók.
7/ A terület hires emberei.

Hogy táj- és helyismereti jellegü könyvek ne keveredjenek a többi kötetek közé, osztályozáskor jelzetük elé "KR" betüket kell irnunk.

A jó táj- és helyismereti munka érdekében minden városi és járási könyvtárban külön kartotékot kell felállitani.

Példaként lássuk a leningrádi területen lévő lomonoszovi Járási Könyvtár által kidolgozott kartoték sémáját.

A kartoték négy főosztályból áll: A kommunizmus épitése; A járás multja: A járás természeti viszonyai és kincsei; A területről szóló szépirodalom és a helyi irók alkotásai.

Ezek a főosztályok több osztályt foglalnak magukba. Például: a "A kommunizmus épitésé"-nak a következő osztályai vannak: A helyi pártszervezetek munkája; A helyi szovjetek tevékenysége; Komszomol,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ifjuság, uttörők; Ipar; Mezőgazdaság; Szállitás; Kereskedelem; Kommunális szolgáltatások; Kultura stb.

Minden közmüvelődési könyvtár folytathat - és kell is, hogy folytasson - aktiv propagandát a tájismereti irodalom érdekében, felhasználva a könyvtári munka minden formáját. A kölcsönzőben, a kölcsönzőállomásokon, kiszállás alkalmával, mindig ajánlani kell a tájismereti irodalmat.

A közmüvelődési könyvtár táj- és helyismereti munkájában nagy szerepet játszanak a kiállitások. Lehetővé teszik, hogy bemutassák, milyen táj- és helyismereti irodalommal rendelkezik a könyvtár. A kiállitások foglalkozhatnak egyes témákkal. Különösen hasznos, ha olyan könyvekkel ismertetik meg az olvasókat, amelyek a terület, a járás kolhozainak kiváló tapasztalatairól, az ipar ujitóiról, a terület kiváló polgárairól, a vidék természeti kincseiről szólnak.

Igen fontos, hogy felolvasásokat tartsanak, különösen falun. Ezeket tarthatják a könyvtárban, a klubban és a földeken. Nemcsak a könyvtárosok, hanem aktivisták is felolvashatnak ezeken az akciókon.

Felolvasásra olyan könyvet kell kiválasztanunk, amely a terület-, még jobb, ha a járás - tapasztalatait vagy feladatait ismerteti. Ajánlatos a felolvasás előtt tájékozódni afelől, hogy mi a helyzet a járásban illetve a kolhozban, hogy a gyakorlati feladatok tekintetében konkrét anyaggal lehessen összekapcsolni a beszélgetést.

.....

Eredeti cim: Kraevedcseszkaja rabota v biblioteke.
Megjelent: Bibliotekar', 1957. 8.sz. 31-36.lap.
OSzK.ford.sz.: 1848.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban.

Porchez, J.:

EGY MIKROFILM LABORATÓRIUM BERENDEZÉSE

A laboratórium, amelyet leirunk, a minimális labor-tipus, amely 35 mm-es mikrofilmet használ és egyetlen fővel is működhet. Az előirányzott helyiségek száma: 3; ezek: a filmfelvevő müterem és 1-1 laboratórium az előhivás, ill. a nagyitások készitése számára.

Egy ilyen, a könyvtárak számára dolgozó laboratóriumban - általános becslés szerint - egyetlen sokoldalu operatőr hétórás munkanap alatt folyamatos munkával minimálisan 800-1000 negativ képnek a felvételét és előhivását készitheti el, beleszámitva a képek fényképezésre való előkészitését is. A tervben vázolt műhely azonban nagyobb számu munkaerővel is dolgozhat, de maximálisan 4 személlyel, akik közül ketten készitik a felvételeket, 1-1 személy pedig a laboratóriumban dolgozik.

A személyzet tényleges létszámát a felvételezendő dokumentumok mennyisége és az elérendő napi munkaütem szabja meg.

Ebből a szempontból különösen fontos, hogy a személyzetet szakképzett, hivatásos fényképészekből válasszuk ki, főként, ha csak egyetlen operatőr-mindenest alkalmazunk.

A filmfelvevő müterem

Hogy az értékes vagy nagy alaku dokumentumokra nézve esetleg káros szállitást elkerüljék, a felvevő műtermet olykor magában a raktárban helyezik el, de általában szabálynak az tekintendő, hogy a műteremnek a laboratóriumok közelében kell lennie. Biztositani kell azonban a raktárakkal való lehető legjobb összeköttetést.

A mikrofilm laboratórium körülbelül 20 m^2 alapterületü és minimálisan 2,75-3 m magasságu legyen, hogy elegendő hely legyen benne

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

akár a legnagyobb alaku fényképezőgép, továbbá közepes méretü könyvespolcok és esetleg kéziratok és más értékes dokumentumok biztonságos tárolásához szükséges páncélszekrény elhelyezésére.

Ha a jövőre nézve további felvevőkészülékek felállitását tervezik, - mindenesetre biztositani kell a helyet, legalább még egy készülék számára, - ugy készülékenként 6-8 m^2 további területet kell számitani. Ha több fényképezőgépünk van, előnyös ezeket a fényképezendő dokumentumok elhelyezésére való polcokkal és közfalakkal fülkeszerüen elválasztani.

A szükséges elektromos áram felvevőgépenként körülbelül 15 amperre tehető, bármilyen gyártmányuak és jellegüek legyenek is ezek. Ügyelni kell a helyiség, valamint a munka ellenőrzéséhez szükséges leolvasókészülék normális világitására. Utóbbi készülékre körülbelül 4 ampert kell számitani.

A fényképezőgép. A francia piacon különböző fajta felvevőgépek vannak forgalomban. Mindegyiknek megvan az előnye és a hátránya. A jelenleg forgalomban lévő összes fényképezőgépek 35 mm-es filmekkel dolgoznak, némelyik azonban csak kettős perforációs filmet tud használni.

A fényképezőgép kiválasztásakor gondoljunk arra is, hogy a készülékek javitásához értő müszerész állandóan elérhető legyen.

Egyes tipusoknál a kioldás kézzel történik, másoknál automatikusan; utóbbiak ajánlatosabbak a folyamatos munkánál. Vannak azután összetett felvevőgépek is, lényegesen magasabb árért, - ezekkel ugyanarról a dokumentumról egyidejüleg 2 filmre 2 negativot lehet felvenni. Ezt a modellt archivális gyüjtemények felállitásánál használják; az egyik negativot gondosan megőrzik, mig a másik negativ utólagos másolatok és nagyitások készitésére munkaeszközül szolgál. Végeredményben nem szabad elfelejteni, hogy a régi dokumentumok felvételének legfőbb célja: igénybevételük korlátozásával biztositani megőrzésüket; ezért minden óvatossági intézkedést meg kell tenni, hogy a rendkivül törékeny és gondos kezelést igénylő filmnegativok megőrzését biztositsuk. Itt nem bocsátkozunk a negativok osztályozási és tárolási kérdéseinek részleteibe.

A felvevőgépet ugy kell kiválasztani, hogy a kicsinyités aránya 1/4 - 1/25 legyen. Azok a modellek, amelyekkel az 1/1 arányt nem lehet közvetlenül elérni, felszerelhetők kell hogy legyenek egy olyan készülékkel, amely lehetővé teszi ilyen felvételnek az elkészitését, vagyis

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

a vetitésére való tekintettel egy kép részleteinek a lefényképezését.

Világitás. Bár a különböző fényképezőgép-tipusokhoz általában hozzátartozik a világitó-felszerelés, a legtöbb esetben módositásra van szükség, hogy a készülékkel dolgozó személyzet látását kiméljük. Ajánljuk a védőrácsosal felszerelt reflektoros modelleket, amelyek az operatőr szemét teljesen megkimélik a világitás okozta fáradtságtól. Olyan világitóberendezéshez, amely négy fényforrással dolgozik, izzólámpákat válasszunk.

Egyes fényképezőgép-tipusok állandó világitással és változó expozicios idővel dolgoznak, más tipusoknál viszont a megvilágitási idő állandó és ilyenkor a feszültség változtatható a lámpák kapcsolójával. Ez esetben fel kell szerelni egy változtatható transzformátort és voltmérőt. Az ellenállásszabályozó berendezést nem ajánljuk; ez ugyanis melegit és igy haszontalanul felemészti a fel nem használt energiát. S mi több, a gyakori használat következtében elég gyorsan tönkremegy.

A dokumentum-tartó /felvételező asztal, repro-asztal/. Reproasztalt nem mindig adnak a felvevőkészülékekhez, nincs rá szükség folyóiratszámok és egylapos dokumentumok fényképezésénél, viszont nélkülözhetetlen könyvek és kéziratos kötetek felvételénél. Meg kell találni a módját, hogy biztositsuk a legkedvezőbb körülményeket a fényképezendő dokumentumok megóvása, valamint egy sikban tartása szempontjából. Az egy sikban tartás himba segitségével történik. A párizsi Bibliotheque Nationale által több mint 10 éve használt egyik repro-asztal modell teljesen megfelelőnek bizonyult. ..... A repro-asztal alakját a felvevőkészülékkel elérhető maximális kicsinyités határozza meg; 1/20-as kicsinyités esetében körülbelül 50 x 80 cm-es legyen.

Le kell szögeznünk, hogy a könyvtárak számára leginkább ajánlható repro-asztalokat nehéz kereskedelmi uton beszerezni.

Laboratóriumok

Két laboratóriumot ajánlatos berendezni: az egyik a filmek előhivására, a másik nagyitásra szolgál. Nem ésszerű ugyanis két ennyire különböző müvelatet ugyanabban a helyiségben végezni.

Mind a két laboratóriumban a falak burkolata vizálló és saválló legyen. A sós oldatok és a tömény thioszulfát-oldatok szétmarják a

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

cementet és a kőpadlót, különösen a rosszul szellőzött laboratóriumokban; ezért a kőpadlónak is vizállónak kell lennie s biztositani kell a viz lefolyását. A vizet a laboratóriumba rézcsövek vezessék. A fal festése világos legyen, de ne fehér, mert az idővel fárasztó hatással van a szemre.

A butorzat lehet fából vagy plasztikkal bevont fémből. Gondoskodjunk a lemezek, filmek és papirok elhelyezésére szolgáló kis, biztonsági zárral ellátott butorokról.

A helyiségeket munka közben folytonosan szellőztetni kell, mert a szellőzés hiánya a személyzetre és az anyagra egyaránt káros állandó nedvességet okoz. A helyiségek hőmérsékletét tartsuk körülbelül 19°-on. Nem hangsulyozhatjuk eléggé annak szükségességét, hogy az elektromos készülékeket földeléssel kell ellátni. A készülékek külső burkolata éppugy, mint a kapcsolóké, elektromos tábláké, árammegszakitóké szigetelő anyagból legyen. Ha egy laboratóriumban gyakran kapcsolják be a villanyt, előnyösebb az általános világitást távkapcsolóval irányitani. Bizonyos esetekben előnyös lehet, ha a laboratórium áramfogyasztásának mérésére a könyvtárétól független, külön villanyórát szerelnek fel.

Az előhivó laboratórium. Az előhivó laboratóriumnak minimálisan 10 m^2 alapterületünek kell lennie. Nagyobb laboratóriumról kell azonban gondoskodni, ha benne 2 személy teljes munkaidővel dolgozik. Ebben a helyiségben még inkább, mint a nagyitó laboratóriumban, elsőrendü fontosságu, hogy biztositsuk a jó szellőzést. A laboratóriumnak, ha csak lehet, közvetlen kijárata legyen. Személyenként minimálisan 10 légköbméterre van szükség.

Az előhivó felszerelése egyszerre legalább 10 m negativ előhivását tegye lehetővé. A legegyszerübb felszerelési tárgy a 10 m-es keret előhivó káddal, amelyre esetleg automatikus hőmérséklet-szabályozó van felszerelve. Mindenesetre a fürdők hőfokát előhivás közben ugyanazon a szinten /18÷20°/ kell tartani.

Elvben öt kádra van szükség. Ezek:

1 kád az előhivásra;
" " az öblitésre,
" " a fixálásra,
" " a mosásra,
" " , amelyben egy nedvesitő reagens gondoskodik arról, hogy

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ha a viz meszes, a filmszalag anyagán foltok ne támadjanak.

A kádakat földre helyzett cement-vályuba[1] állitják, ami megkönnyiti a keretek kezelését. Folyamatos munkához készitsünk elő 2 db 40-40 liter ürtartalmu tartalék kádat.

Vannak más tipusu előhivó készülékek is, de a fent ismertetett a leggazdaságosabb és a legkönnyebben karbantartható.

Szükség van még egy motorral hajtott szárító dobra. Kis kihasználás esetén általában elég 3 db 10 m-es keret.

A laboratórium világitását egy zöld-piros mennyezetlámpa és 2 db, a kádak fölé szerelt zöld, ill. piros falilámpa szolgáltatja.

Gondoskodnunk kell arról is, hogy a padlón legyen vizlefolyó.

Nagyitó laboratórium. Amit az előhivó laboratórium területéről, köbtartalmáról és szellőztetéséről mondtunk, érvényes a nagyitó laboratóriumra is. A normális magasságban elhelyezett vályuk[2] lehetnek plasztik anyagból. Ezekben 4 db 40x50 cm-es tálat és egy lemosó kádat kell elhelyezni. Lehetnek szakaszokra osztottak vagy anélküliek, azonban a mosókád számára külön szakaszt kell biztositani.

A nagyitót, amelyet a 20-as kicsinyitésekig menő felvételek számára kiválasztunk, a vályukkal szemben helyezzük el. A világitást egy nátrium-fényü mennyezetlámpa és 2 falilámpa biztositja.

Ha nem áll rendelkezésünkre külön szoba a papirok és vegyszerek raktározására, gondoskodnunk kell egy fémszekrényről,[3] amelyben szeket elhelyezhetjük. A laboratóriumban gondoskodni kell melegvizről. Ezt elektromos vizforraló szolgáltatja. Lehet melegviz-tároló vagy pillanat-vizhevitő.

A nagyitó laboratóriumban még a következő felszerelési tárgyak-

1/ A párizsi Bibliothèque Nationale előhivó laboratóriumában használt vályu méretei: magasság: 0,45 m, szélesség: 0,95 m, hosszuság: 1,10 m.

2/ A Bibliothèque Nationale nagyitó laboratóriumában használt vályuk magassága: 0,95 m, szélessége: 0,80 m, mélysége: 0,26 m.

3/ A Bibliothèque Nationale fotoszolgálata által használt fémszekrénynek, amelyben a papirokat és egyéb kellékeket helyezik el, a következők a méretei: magasság: 2 m, szélesség: 1 m, mélység 0,50 m.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ra van szükség:

- egy 5 literes és egy 2 literes polietilén tartályra,
- 2 exponáló órára,
- egy megvilágitás mérőre,
- egy 30/40-es nagyitókeretre,
- hőmérőkre,
- kétoldalas vagy rotációs szárítógépekre
- filmátcsévélőre,
- filmragasztóra,
- e ollókra.

Ami a szines mikromásolást illeti, itt külön tanulmány tárgyává kell tenni a készülék kiválasztását és egy különösen képzett szakembert kell a laboratórium szolgálatába állitani. Ha valamely vidéki könyvtár akarna szines hivást végezni saját műhelyében, biztositani kell a fürdők hőmérsékletére vonatkozó utasitások szigoru betartását. A dokumentumokat megvilágitó fényforrásoknak pontosan megszabott színhőmérséklete legyen. Olyan felvevőgépet kell használni, amely változtatható expozíciós időket tesz lehetővé.

\+ + +

Egy középnagyságu mikrofilm-laboratórium felszerelése

Egyszerü fényképezőgép 30:2 kicsinyitési aránnyal
Fali állvány
2 cserélhető kazetta
Világitásszabályozó voltmérővel és változtatható transzformátorral
Reproasztal /kisalaku/ dokumentumhoz
Fénymérő
Előhivó és rögzitő kádak, öblitő fürdővel és hőfokszabályozóval, tiz méteres filmhez
3 db 10 méteres keret
2 db 10 méteres kád mosásra és öblitésre
1 db szárítódob, 10 méter filmhez, villanymotorral
1 db zöld falilámpa az előhivó laboratóriumba
1 db piros falilámpa az előhivó laboratóriumba

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

1 db mennyezetlámpa az előhivó laboratóriumba
1 db ragasztó 35 mm-es filmhez
4 db 40 literes kád a tartalékfürdőkhöz és előkészitésükhöz, /vizcsappal és tulfolyóval/
1 db exponáló óra /másodperctől 2 óráig/
1 db 35 mm-es filmátcsévélő
1 db olló és filmragasztó-k
1 db szárító-fényesitő
2 db uszó hőmérő
1 db megvilágitás mérő
1 db mennyezetlámpa /nátrium-fényü/ a nagyitó laboratóriumba
2 db falilámpa a nagyitó laboratóriumba
1 db 30x40-es nagyitókeret változtatható méret
5 db tál plasztik-anyagból
1 db mosókád
1 db 30x40-es vágógép
1 db 5 literes és 1 db 2 literes polietilén edény
2 db 5 literes polietilén palack
2 db 2 literes polietilén palack
1 db nagyitó
2 db tartaléklámpa
1 db leolvasó a filmek ellenőrzésére

Eredeti cim: Équipement d'un atelier de microcopie.
Megjelent: Bulletin des Bibliothèques de France, 1957. 10.sz. 705-711.lap.
OSzK.ford.sz.: 1878.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Frank, J.:

AZ ELSŐ OSZTRÁK KÖNYVBUSZ

A Wiener Staedtische Bücherei /Bécsi Városi Könyvtár/ ez év áprilisában kezdett hozzá ahhoz, hogy egy, a maga nemében elsőnek számító mozgókönyvtárral szolgálja ki Bécs külső, távolabbi kerületeit.

A hatkerekü, kéttagu járművet már eredetileg is azzal a céllal épitették, hogy mozgó könyvtárul szolgáljon. A vontatórész és a pótkocsi együtt 40 láb /1 láb = 30,4797 cm - Szerk./ hosszu. ...

A könyvtáros ... munkahelyisége a pótkocsi három szakasza közül a legbelsőbb. ... A középső szakasz a könyvraktár, amelyet az olvasóteremtől pult választ el.

A könyvtáros fülkéjének legvégén keresztbenálló iróasztal van, amelynek közepén hat katalógusfiók és két tágasabb fiók ván. Az iróasztal mellé két széket szereltek.

A munkahelyiségben és a raktárban polcok vannak, amelyek a pótkocsi közepén mélyebben kezdődnek. A könyvtáros az olvasókat rendes körülmények között azon a pulton keresztül szolgálja ki, amely őket a könyvektől elválasztja. Ugy gondolták, hogy a szabadpolc-rendszer a könyvtárban tolongáshoz vezetne. Több helyet igénylő tevékenység számára meg lehet hosszabbitani a helyiséget azzal, hogy a pultot kinyitják.

Az olvasótermet ugy méretezték, hogy elég tágas legyen s el lehessen kerülni, hogy az olvasók egy részének kint kelljen várakoznia a hidegben. A berendezés tiz székből, iróállványból, ruhafogasokból és esernyőtartóból áll. A bejárati ajtó gombnyomásra nyilik és csukódik. Az olvasók részére a kocsi külső falán, a könyvtáros részére a pultnál van a nyomógomb. Az ajtónyitáskor egy lépcső ereszkedik le a kocsiból, hogy a feljutás könnyebb legyen.

Az olvasók kényelmét szolgálja, hogy világitásról, fütésről és levegőszabályozásról is gondoskodtak. Előadások, irodalmi felolvasások és filmbemutatók tartására hangerősitő és filmvetitőberendezés áll rendelkezésre.

A mozgókönyvtár saját könyvállománya 6.000 kötet. .....

A mozgókönyvtár Bécs északkeleti részén 18 távoli kerületben összesen 21 helyen teljesit szolgálatot ugy, hogy minden egyes kölcsönzőhelyre havonta két alkalommal látogat el. A könyvtári szolgálat délutánonként 3 ill. 5 órakor kezdődik, hogy az érkezési idő váltogatásával az olvasók minél nagyobb számának tudjon rendelkezésére állni. A könyvkölcsönző helyeket és az időpontot az utszélen felállitott jelzőtáblák pontosan és világosan tudatják a közönséggel.

Eredeti cim:	The first austrian mobile library.
Megjelent:	The Library Association Record, 1958. 6.sz. 195-196.l.
OSzK.ford.sz.:	1957.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Egger, E.:

A KÖNYVTÁROS-UTÁNPÓTLÁS AKTUÁLIS PROBLÉMÁI

Előszó

Münchenben egy kis bizottság ... megbizott azzal, hogy készitsek egy előzetes beszámolót a könyvtáros-utánpótlás nehézségeiről. Nem valami, gazdag bizonyitó anyaggal ellátott, tudományos értekezést irtam. Ilyesmiről szó sincs! Egyszerüen papirra vetettem néhány szerény gondolatot és különböző véleményeket: ez vagy igazolni fogja egy, a FIAB /Könyvtáros Egyesületek Nemzetközi Szövetsége. - Szerk./ kebelén belül megindítandó megbeszélés indokoltságát, vagy pedig, - ellenkezőleg - , minden további vitát feleslegessé tesz. Csak ezután kerülhet sor egy alapos, részletes tanulmányra, amely akkor lesz valóban hasznos, ha a lehetséges gyakorlati megoldások előadására szoritkozik. ...

A FIAB 22. ülésén, 1956-ban, Münchenben, egy kis "ad hoc" bizottság ült össze, hogy szóvá tegye a szakmai képzés kérdéseit. Néhány évvel azelőtt a FIAB-FID+-UNESCO -vegyes bizottság alakult ennek a kérdésnek a tanulmányozására. Zárójelentésében Madame Suzanne Briet előadta, milyen eredménnyel jártak az érdekelt országokban végzett vizsgálódások. Nyilvánvalónak látszott, hogy a szakmai képzés ügye haladó irányzatot mutat. Mégis - a több országban folytatott intentiv propaganda ellenére is - az utánpótlás közös gondja továbbra is fennáll. A Münchenben összegyült bizottság felvetette a kérdést: mi az oka ezeknek a nehézségeknek és mi módon lehetne urrá lenni rajtuk. Megállapitották, hogy a szakmai képzés és az utánpótlás problémáit nem lehet egymástól elválasztva tanulmányozni. De vajon nem ugyanannak a problémának két különböző oldaláról van-e szó?

Közelebbről megvizsgálva a dolgot, azt látjuk, hogy a tudományos

+/Nemzetközi Dokumentációs Szövetség. - Szerk./

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

személyzet - vagyis a könyvtárosok - utánpótlása nehézségeinek az okait két csoportba oszthatjuk: az első többé-kevésbé kívül esik hatóképességünk területén, a másik tőlünk függ.

Az okok első csoportja lélektani és anyagi természetű. Nagyon megragadóan beszél erről Georg Leyh "Die Bildung des Bibliothekars" /"A könyvtárosképzés"/ c. munkájában. Utal itt arra, hogy a könyvtárosi hivatás két ellentétes világot foglal magában: az egyetemes tudomány és az aprólékos adminisztrálás világát. Ezekben könnyen elvész az, akiből hiányzik a legfőbb erény: a valóságérzék, a lehetőségek megérzése, egyszóval a józan ész. Ezért gyakori egyes kollégáinknál az elégedetlenség érzése, amely olyasféle félszegséget okoz náluk, mintha egy holdbéli ember kerülne a földre. Ezzel pedig nem igen csalogathatjuk a fiatalokat a könyvtárosi pályára.

És mit mondjunk ennek a lélektani problémának a másik oldaláról? Az első tipus után itt áll előttünk a másik fajta könyvtáros: ez is elégedetlen lévén, könyvtárosi munkáján kívül, annak rovására fejti ki tevékenységét; ez is a nyugtalanság jele. Az egyensuly hiányának egy másik megjelenési formája - valamennyi eset közül a legkényesebb és legsulyosabb - a hivatását szerető könyvtárosé, aki az eszmék magasla-tára emelkedve, meg van győződva, hogy kulturális missziót tölt be ebben a világban. Sajnos, manapság, az istenné emelt anyagi jólét utáni hajszában, senki nem látja meg benne egy szent lángnak a fáklyahordozóját, amely egy ilyen szép hivatás kiváltsága. Ő pedig visszahuzódik elefántcsonttornyába s onnan legfeljebb védekezik. Eggyel több ok, hogy ez a pálya ne vonzza a fiatalokat! Ne csodálkozzunk azon, hogy ezek a belső ellentétek a külső véleményekben is tükröződnek, vagy azon, hogy e vélemények előhivják és növelik a belső ellentéteket. Leyh is célozz erre tanulmányában és példaképpen idézi Rilke és Leibnitz ellentétes kritikáit.

De a lélektani nehézségek nem az egyedüliek, amelyek akadályai annak, hogy fiatal tanárok ezt a hivatást válasszák. Vannak anyagi akadályok is. Abban mindenki egyetért, hogy a könyvtárosi pálya nem tartozik a legjobban dotált foglalkozások közé, legalább is a legtöbb országban nem. Senki sem gondol itt a szabad pályákkal való összehasonlitásra, de még a tudományos és közigazgatási alkalmazottakhoz viszonyitva is ... a könyvtáros gyakran társadalmilag alacsonyabban lévőnek

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

érzi magát. Szigoruan anyagi szempontból nézve se csodálkozzunk, hogy ennek a hivatásnak utánpótlási nehézségei vannak a fiatal nemzedék körében, amely - csaknem mindig - föláldozza eszményképeit az azonnali nyereség, az elpuhitó kényelem, az egészségtelen fényüzés oltárán. Az sem meglepő, hogy a legtöbb ember ugy tekinti ezt a mesterséget, mint az értelmiségi könyvkukacok vagy legalább is a félénkek, ügyetlenek, harcképtelenek menedékét, akik - legalább a dolgok erejénél fogva - ezen a területen karriert csinálhatnak. Márpedig ez a néhány lélektani megjegyzés elegendően bizonyitja, hogy a könyvtárnak különlegesen kiegyensulyozott emberekre van szüksége.

Az elmondottakhoz hozzáfüzhetjük még azt a tényt, hogy könyvtárosjelöltjeinktől, az egyetemi végzettségen kivül, egy hosszu s általában rosszul fizetett gyakorlati idő alatti, sokszor tulzásba vitt technikai kiképzést is megkivánunk. Igaz, mindig akadnak filológusok, történészek, akik, jobb hijján, ezt a pályát választják, mint kenyérkeresetet. De lehetetlenség, a jelenlegi helyzetben, azt kivánni egy jogásztól, kémikustól, mérnöktől, hogy lemondjon jobb keresoti lehetőséget igérő pályájáról a miénk javára s ezenfelül a gyakorlati kiképzés hosszadalmas utját is végigjárja.

A probléma tehát a következő: mit tehetünk annak érdekében, hogy könyvtárainknak reménye legyen az utánpótlás megoldására? És még egy kiegészitő kérdés: mennyiben kell vagy lehet változtatni a könyvtárosképzés módszerein ennek a célnak az elérése érdekében?

Ezt az összetett kérdést meg kell oldani s csak ugy lehet megoldani, ha megtaláljuk a minden igényt kielégitő megoldást. S éppen ez az, amiben a nemzetközi együttmüködés nemcsak lehetséges, hanem szükséges is, sőt nélkülözhetetlen.

Nézzük a kérdés anyagi oldalát. Svájcban nincs olyan szövetségi törvény, amely szabályozná a könyvtárak és könyvtárosok helyzetét. Ellenkezőleg, ahány kanton és város, annyi kantonális és városi törvény. Ez a sokféleség nem hasonló-e a nemzetközi életéhez? Egy akció mégis lehetséges volt. A Svájci Könyvtárosok Szövetsége először is összegyüjtötte a fizetésekre vonatkozó statisztikai adatokat; azután, összehasonlitásul, elővette a pedagógusok fizetésére vonatkozó adatokat, amely a vita alapjául szolgált. E vita eredményeképpen sikerült fizetésemelést elérni. Éppen ezért nem tartjuk elképzelhetetlennek, hogy a FIAB,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

a kérdés alapos tanulmányozásából kiindulva, hozzájárulhatna a könyvtárosok helyzetének megjavításához, amely kétségkivül az első lényeges lépés lenne az utánpótlás problémájának megoldásához.

Azonban, mint mondottuk, ez a probléma nemcsak anyagi, hanem lélektani természetü is; a kettő egyébként szorosabb kapcsolatban áll egymással, mint gondolnánk. A lélektani problémának viszont - amint ezt hangsulyoztuk - szintén két oldala van: a társadalmi elismerés és a személyes megelégédettség kérdése. Igazuk volt azoknak, akik azt állitották, hogy a könyvtárosok legutolsó nemzetközi kongresszusa legalább akkora • sulyt helyezett mesterségünk társadalmi elismertetésére, mint a kitüzött vitatémák felvetésére. Elismerjük, hogy az UNESCO már lendített intézményeink helyzetén. De nem lehetne-e, nem kellene-e fokozni a propagandát, hogy egyszersmindenkorra eltünjön a könyvtárosról alkotott nevetséges kép, ahogy azt Spitzweg festménye ábrázolja, hogy igy megkönnyitsük a hitelek, az anyagi eszközök engedélyezését? Senki sem próféta a maga hazájában; a nemzetközi együttmüködés felolvasó körutak, vándorkiállitások, ujságcikkek formájában sokat használhatna nekünk ezen a területen. Az ilyen irányu erőfeszitések kétségtelenül megkönnyitenék az utánpótlást, hiszen természetesen mindenki szivesebben választ egy általánosan megbecsült mesterséget.

A társadalmi tekintély azonban csak kevés embert tesz boldoggá foglalkozásában. Aki az ember nevet ki akarja érdemelni, annak belső megelégedettségre van szüksége, arra, hogy munkája természetében és minőségében örömét lelje, s ne csak személyes érdeklődést érezzen iránta, hanem azt is lássa, hogy munkája valóban hasznos. Márpedig - figyelmeztet Georg Leyh - a könyvtárosi munka könnyen száraz, mechanikus adminisztrációvá válik, vagy pedig magányos tudományos tevékenységgé. Persze sok mindent megpróbáltak már, hogy ezen a kettős veszélyen segitsenek, de, mondja Leyh, hiába /12-14.l./.Ugy hisszük azonban, hogy itt is meg kell találni a megoldást: bibliográfiai munkák, propaganda-/olvasószolgálati/ tevékenység formájában stb. És itt is nagyon hasznos lenne a nemzetközi véleménycsere.

Az utánpótlás megkönnyitésére nemcsak az anyagi, hivatásbeli és lélektani helyzeten kell változtatni; módositani kell a technikai kiképzés programját, legalábbis bizonyos területeken. Amire mi törekszünk: fiatal, képesitett tanárok toborzása, nem pedig olyanoknak az

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

összegyüjtse, akik máshol megbuktak. És itt nem szabad elfelejtenünk, hogy a könyvtáros pálya jobbára /60-70 %-ban/ rátermettség, természet, semmint értelmi kiképzés kérdése. Leyh is megerősiti ezt az állitást és ezért mer beszélni, a könyvtárosra gondolva, sui generis-emberről /homo bibliothecarius/. De akkor miért ne vehetnénk szemügyre az embereket a diploma megszerzése előtt? A reformnak kétféle lehetőségét tudjuk nagyon jól elképzelni: az egyetemi hallgató 1/ az egyetemi félévek közötti vakációkban tanfolyamon vegyen részt; 2/ valamilyen tudományos intézeti, szemináriumi stb. könyvtárban dolgozzék, ami az utánpótlás eszményi helye és nem egy hallgató számára damaszkuszi ut, arról nem is beszélve, hogy igy képet alkothatunk képességeiről, mielőtt felvennénk. Hátra van még mesterségünk "ezotérikus"-nak nevezett /csak beavatottak számára hozzáférhető/ tudománya: a könyvismeret, könyvtörténet, könyvtártörténet: ezt minden fiatal könyvtáros könnyen megtanulhatja könyvtári tevékenysége első éveiben. A gyakorlattal összekapcsolva ezek a tanfolyamok csak még gyümölcsözőbbek lennének. Hogyan szervezzünk ilyen tanfolyamokat, hogyan módositsuk ebben az értelemben könyvtárosképzésünket: ime a vitatémák a FIAB bizottsága számára. Az ösztönzést megadtuk ebbe az irányba. A tervek ezután következnek.

A szünidei tanfolyamok programja

1. év: A katalógusok és bibliográfiák használata a tudományos munkában.
2. év: A szerzeményezés kritériumai, elismert módjai.
3. év: Katalogizálás, bibliográfiák összeállitása.
4. év: Könyvtárigazgatás.

A könyvtörténetet, könyvtártörténetet az egyetemen is lehetne tanitani és a könyvtártechnikát melléktárgyként lehetne felvenni bizonyos vizsgákon. Természetesen, e tanfolyam résztvevőit legalább is zsebpénzzel kellene jutalmazni.

Ennek a kiegészitő szakképzésnek az előmozditására, fejleszteni kellene a nemzetközi könyvtárcserét is, de természetesen anélkül, hogy ez a jelöltet költségekkel terhelné meg. Itt szükség van az UNESCO segitségére.

Ezzel a néhány megjegyzéssel, ugy hisszük, rámutattunk arra, hogy az utánpótlás kérdése szoros kapcsolatban van a könyvtárosképzés kér-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

désével, továbbá, hogy a probléma eléggé összetett és ezért szükség van egy nemzetközi bizottságban való megvitatására. Tegyük még hozzá, hogy gyakorlatilag mégsem lehetséges a kérdést nemzetközi síkon megoldani, mivel az életfeltételek a világ minden részén mások és mások; legfeljebb talán egy-egy világrészre érvényes megoldást találhatunk. Mindezek ellenére, szükséges és jogos a közös erőfeszítés ebben az irányban. Hivatásunk, amely a dokumentáció szolgálatában áll, ezáltal összekötő kapocs kell hogy legyen a technika, a tudományok és a kultura között, és egy, a robotnak szentelt jövőben, hagyományai révén, fontos szerepe lehet abban, hogy őrizze azt a kis lángot, amely ott ég az emberek lelkében.

Megvitatandó kérdések

1/ A FIAB hozzá tudna-e járulni, legalább statisztikai adatgyüjtéssel, a könyvtárosok anyagi helyzetének megjavításához?
2/ A FIAB fokozhatná-e propaganda tevékenységét intézményeink és hivatásunk megismertetése és elismertetése érdekében?
3/ A FIAB tanulmány tárgyává teheti-e a könyvtárosi munka lélektani problémáját?
4/ Vitát indithat-e a FIAB a könyvtárosok szünidei tanfolyamokon vagy intézeti könyvtári gyakorlatokon való kiképzéséről?
5/ Intenzivebbé teheti-e a FIAB a könyvtárosok nemzetközi cseréjét, esetleg az UNESCO támogatásával?

Eredeti cim: Problèmes actuelles du recrutement des bibliothécaires.
Megjelent: Libri, 1958. 1.sz. 76-81.lap.
OSzK.ford.sz.: 1956.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Hellum, B. D. - Biggins, A. J.:

KÖLTSÉGMEGTAKARITÁS A KATALOGIZÁLÁSNÁL

.....

Munkaidőelemzések

1955 januárjáig a Contra Costa County Library könyvfeldolgozó osztálya az évek során kialakult szokásos módon végezte munkáját. Részletes vizsgálat alá vették tehát a könyvfeldolgozó osztályt, lépésről-lépésre követve a munkafolyamatot, különös figyelmet forditva az osztályon dolgozók számára s különleges feladataira. A vizsgálat során kitünt, hogy a további tervezés lehetővé tételére bizonyos időelemzéseket kell elvégezni. Egyszerü, 3 x 5 hüvelyk /1 hüvelyk = 2,54 cm - Szerk./ méretü kártyákat készitettek, amelyeken a következő kérdésekre kellett felelni: 1/ A munka megkezdésének napja és pontos ideje. 2/ A feldolgozott könyvek /vagy cimek/ száma. 3/ A müvelet /munkafolyamat/ megnevezése. 4/ A munka befejeztének napja és pontos ideje. 5/ A munkára forditott teljes idő. 6/ A teljes munkaidő megoszlása az egyes munkafolyamatok között. 7/ A jelentést tévő személy kézjegye. Ezt a kérdőkártyát azzal az utasitással osztották ki a személyzet között, hogy minden uj könyvszállitmányról külön-külön kártyákat kell kiállitani a szokásos munkamenet minden egyes fázisában. A vizsgálat hónapokon keresztül folyt. A különböző munkafázisokban dolgozók százával töltötték ki ezeket a kártyákat. A nem produktiv időt /kávészünet, látogatás más szobákban, stb./ nem vonták le a produktiv munkaidőből, minthogy a nem produktiv munkaidőt is fizetik s a végzett munka költségét az is terheli. Arra sem törekedtek, hogy valamelyik alkalmazottól nagyobb munkateljesitményt követeljenek, sőt ellenkezőleg, ha ugy találták, hogy egyes alkalmazottak között olyan verseny alakult ki, amely befolyásolta az egyes munkaegységekre eső munkaidő alakulását, az igy elért munkaidő megtakaritást figyelmen kivül hagyták.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A katalogizálási eljárás minden mozzanatát érzékeltető kártyák százainak egybevetésével megállapitották az egy-egy könyvre egy-egy munkafázisban forditott átlagos munkaidőt. Az egyes munkafázisok további beható vizsgálata után számos olyan ujitást vezettek be, amelyek időmegtakaritást eredményeztek a katalogizálásban. Először is felhagytak a szerzői névmutató készitésével, minthogy minden nevet /a kiselejtezetteket kivéve/ ugyis meg lehet találni a betürendes katalógusban. Igy sikerült a katalogizálást előkészitő keresgélések egy részét kiküszöbölni s ezzel könyvenként közel 1-1 perces időmegtakaritást értek el. Ehhez az időmegtakaritáshoz hozzá kell még azt az időt is adni, ami a katalógus kezelésével járt. Amikor megszüntették a szerzői névmutatót, a könyvtár megvásárolta a Library of Congress nyomtatott katalóguscédulái katalógusának összes beszerezhető köteteit /Catalog of Printed Cards/, hogy igy a katalógusban nem található szerzőkre vonatkozólag is hiteles forrással rendelkezzék.

Az időmegtakaritáshoz vezető következő lépés az volt, hogy beszerezték az előforduló tételeknek megfelelő Library of Congress nyomtatott katalóguscédulákat, vagy Wilson-kártyákat. E katalóguscédulák megvásárlása olcsóbbnak bizonyult, mint az egyes cimeknek irógépen való lemásolása. Bár a katalóguscédulák viszonylag drágák, a vásárlási költséget bőven fedezte az elért munkaidőmegtakaritás. A megtakaritott időt produktiv munkára lehetett forditani s az lett az eredmény, hogy havonta több könyv kerülhetett katalogizálásra, anélkül hogy a munkabér emelkedett volna. Magától értetődő, hogy a dologi kiadások összege emelkedett.

Aki csak megkisérelte már, hogy a feldolgozó munka ütemét nyomtatott katalóguscédulák beszerzésével próbálja megjavitani, jól ismeri azt a kellemetlen érzést, amit a katalóguscédulákra való hónapokig tartó várakozás okoz. A cédulák ugyanis ismeretlen okból sokszor nem érkeznek meg. A könyvek a polcokon maradnak, pedig azokra már nagy szükség lenne, hogy az ujabb könyveket is el lehessen helyezni. Ami még rosszabb: az elintézésre váró kérőlapok megszaporodnak a fiókokban. Végül is a könyvtáros kétségbeesésében mégiscsak gépirással készíti el a katalóguscédulákat. Az uj módszer tehát megbukott. Hetekkel később egyszer csak megérkeznek a nyomtatott katalóguscédulák, amelyeket - minthogy már nincs szükség rájuk - kidobnak. Nyomtatott katalóguscédulák

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

vásárlása tehát nem a legcélravezetőbb módja a könyvfeldolgozó osztály munkateljesitménye megjavitásának.

Multilith használata

A könyvtár 1956 augusztusában vásárolt egy katalóguscédulák sokszorositására kitünően alkalmazható 750-es tipusu Multilith készüléket. Ekkor már előfizetést nyitott a National Union Catalogra is. Szeptemberben megrendelte a Library of Congress kefelevonatait. Ezeket az uj segédeszközöket fokozatosan hasznositották a feldolgozásnál.

Most a könyvfeldolgozó osztályra érkező könyveket szerzői szempontból és duplumok szempontjából a cédulakatalógusban ellenőrzik le. Ha valamely könyv egyetlen példánya öt vagy több katalóguscédulát igényel, egyetlen alapcédula készül irógépen, amit ellenőriznek. Azután a Multilith-en sokszorositják a cédulákat és az igy nyert másolatokat átadják a gépirónőnek, aki a megfelelő cédulákra rágépeli a cimszót vagy tárgyszót. Ha több mint öt könyvpéldányt kell katalogizálni, külön-külön alapcédulák készülnek a betürendes katalógus, a cimszókatalógus és a tárgyszókatalógus számára és külön Multilith alapcédula készül a könyvkártyák céljára. Ezt az alapcédulát használják a könyvtasakok előállitására is. Az összes alapcédulákat a főkatalogizáló vagy helyettese ellenőrzi.

Kétségtelen, hogy minden olyan könyvtár, amelyik husz példányban szokott megrendelni egy-egy regényt, jelentős összegeket fog megtakaritani, a Multilith-módszerrel való katalóguscédula sokszorositással. Regényenként csak két-két alapcédulát kell ellenőrizni /egyet a betürendes katalógus, egyet a cimszókatalógus számára/, ahelyett, hogy 40 cédulát kellene irógépen elkésziteni. Nem szépirodalmi müvek beszerzésénél, ahol két katalóguscédulánál többre van szükség, a megtakaritás természetesen még lényegesebb.

Az időmegtakaritásnak igen fontos módja volt még a munkaasztaloknak olyan átrendezése is, ami folyamatos munkamenetet biztositott az egyik munkafázisból a másikba való átmenetnél. A munka folyamatosabbá válása és a munka termelékenységének emelkedése a dolgozók munkaerkölcsére is kedvező hatással volt.

Eredmények

Mi volt az eredménye a munkamenet tanulmányozásának, a munka ki-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

értékelésének és átszervezésének? 1956. áprilisában a könyvfeldolgozó osztály öt és fél személy foglalkoztatásával 1.785 könyvet katalogizált, 1.347 dollár költséggel. Az egy egységre eső költség tehát 75,4 cent volt. 1957 áprilisában négy és háromnegyed személy foglalkozott katalogizálással /beleértve a Multilith kezelőjét is/ és az osztály 4.678 könyvet dolgozott fel 1.642 $ költséggel. Az egy egységre eső költség 35,1 cent volt. A személyzeti fizetéseknek könyvenkénti 40 centes megtakaritása 1957 áprilisában 1.871 dollárt tett ki. /Ami kb. megfelel egy Multilith készülék beszerzési árának./

1953 és 1957 között a dolgozók fizetése 20 %-kal emelkedett. De a feldolgozott könyvek számának emelkedésével az előző időszakhoz viszonyitva több mint 250 %-kal emelkedett a munkateljesitmény!

Mi a legközelebbi logikus lépés? - Néhány hónappal ezelőtt a könyvtár egy Xerograph felszerelést kapott bérbe. Most már a könyvtár olyan Multilith alapcédulákkal kisérletezik, amelyeket Xerox-módszerrel állitanak elő. Az uj felszerelés használata némi nehézséggel jár, mert a készülék üzembentartását a központi tartományi sokszorositó üzem emberei végzik. A gép kezelői még nem ismerik a katalóguscédulák speciális követelményeit. Ha a könyvtár eléri azt, hogy a béralt készülék saját kezelésébe kerül, lehet, hogy a munkateljesitmény ujabb meglepő emelkedéséről fogunk beszámolni.

Közben a vizsgálatok és költségelemzések természetesen tovább folynak.

Eredeti cim:	Cost-Saving in Book Cataloging.
Megjelent:	Library Journal, 1957. 13.sz. 1729-1730.lap.
OSzK.ford.sz.:	1958.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

A KÖNYVTÁRI MUTATÓSZÁMOKRÓL

Az alábbiakban közöljük I.Caregradszkij "Milyen mutatószámok segitségével mérhetjük a könyvtár munkáját" cimü cikkét, Sz. Kljuevnek a szóbanforgó cikkre vonatkozó észrevételeit és I. Caregradszkij viszontválaszát.

A Könyvtári Figyelő szerkesztősége.

Caregradszkij, I.:

MILYEN MUTATÓSZÁMOK SEGITSÉGÉVEL MÉRHETJÜK A KÖNYVTÁR MUNKÁJÁT

Minden könyvtárost élénken foglalkoztat az a kérdés, hogy milyen mutatószámok segitségével kell meghatározni az ország, a terület, a város, a járás könyvtárügyének szinvonalát és helyzetét és hogyan kell mérni az egyes könyvtárak munkájának minőségét.

Erre azért van szükség, mert 1/ az utóbbi években nem adtak közre olyan adatokat, amelyek az ország könyvtárügyének helyzetét jellemzik, 2/ a könyvtárak munkáját olyan mutatószámok alapján kezdték vizsgálni, melyek - meggyőződésünk szerint - nem döntő jellegüek, s könnyen megtéveszthetik a könyvtárosokat.

Magától értetődik, hogy a könyvtárak eszmei- és nevelő munkáját nehéz csupán számokkal mérni és értékelni. A könyvtári munka tartalmát és minőségét elsősorban az határozza meg, hogy milyen könyveket kölcsönöz az olvasóknak, hogyan segit a könyvek kiválasztásában, hogyan irányitja az olvasást, továbbá, hogy milyen mértékben kapcsolja össze te-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

vékenységét a kommunizmus épitésének feladataival. A csupán mennyiségi eredmények hajszolása az olvasókkal való komoly, elmélyült munka kárára megy, s formalizmushoz vezet.

Egyes számszerü adatok azonban kétségkivül tükrözik a könyvtárak munkájának volumenét, irányát, tömegjellegüségét és szinvonalát.

Melyek ezek a mutatószámok?

Lenin felvázolta azokat a fő mutatószámokat, amelyeknek alapján képet nyerhetünk az ország könyvtárügyének állásáról és a könyvtárak munkájáról. Vladimir Il'ics a könyvtárak fő funkciójából - a könyveknek a tömegek közt történő széleskörü terjesztéséből - indult ki. Mint tudjuk, "Mit tehetünk a népmüvelésért" cimü cikkében hangsulyozta,hogy "... nem azt tekintik a közkönyvtár büszkeségének és dicsőségének,hogy hány ritkaság, hány XVI.századbeli kiadvány, vagy X.századbeli kézirat van birtokában, hanem azt, hogy milyen széles körben forognak a könyvek a nép között, hány uj olvasót tudnak szerezni, milyen gyorsan tudnak kielégiteni bármely könyvigénylést, hány könyvet adnak ki otthoni olvasásra, hány gyermeket vontak be az olvasásba és a könyvtárhasználatba."[1]

A mutatószámok közül igen fontosnak tartotta a kölcsönadott könyvek számát. Ezzel kapcsolatban ezt irta: "A müvelődésügy ésszerü megszervezését azon lehet lemérni, hogy mennyi könyvet adnak ki otthoni olvasásra, milyen kényelmet nyujtanak a lakosság többségének".[2] Ugyanebben a cikkben Lenin elemzi a new-yorki közmüvelődési könyvtár munkájára vonatkozó adatokat és megállapitja, hogy a new-yorki közkönyvtárnak New York három városrészében - Manhattan-ben, Bronx-ban és Richmondban, ahol majdnem három millió lakos lakott, 42 fiókja van; ezek 1911-ben 7 914 882 kötetet adtak ki otthoni olvasásra. Ennek alapján Lenin az alábbi következtetést teszi: "Minden 100 lakosra - mindenkit beleszámitva - egy év alatt 267 otthoni olvasásra kikölcsönzött könyv jut".[3]

A közmüvelődési könyvtárak által kikölcsönzött, - egy lakosra jutó - könyvek átlagos mennyisége igen jó és meggyőző mutatója a könyvtárügy

1/ Lenin Müvei 19.köt. Bp. 1955, Szikra. 270.lap.

2/ Uo. 271.lap.

3/ Uo. 271.lap.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

helyzetének.

Sajnos, nálunk nem állnak rendelkezésre összesitett adatok arra vonatkozóan, hogy a különböző felügyeleti hatóságokhoz és szervezetekhez tartozó közmüvelődési könyvtárak mennyi könyvet kölcsönöztek és hány olvasójuk van összesen. Az OSzSzSzK állami közmüvelődési könyvtárai 1955-ben 452 000 000 könyvet kölcsönöztek, ami annyit jelent, hogy egy lakosra 4,1 könyv jutott, szemben az 1954.évi 3,8 könyvvel. Ehhez még hozzá kell tennünk lakosonként 1,8 könyvet, tehát azt a mennyiséget, amelyet az OSzSzSzK szakszervezeti könyvtárai kölcsönöztek ki. Ebből az következik, hogy az OSzSzSzK-ban egy lakosra kb. 5,9 könyv jutott /nem számitva ide a kolhoz-, párt-, és egyéb közmüvelődési könyvtárakból kölcsönzött anyagot/.

Ha azonban az egyes területeket és határterületeket vesszük szemügyre, elég tarka képet kapunk. Mig ugyanis a sztravropoli határterület állami közmüvelődési könyvtárai egy lakosra számitva átlagosan 4,6 könyvet kölcsönöztek, a krasznodari határterületen ez a mutatószám 3,3-al egyenlő. Még ennél is alacsonyabb a mutatószám a murmanszki területen /2,5/ és a habarovszki határterületen /2,9/.

Ebből tehát azt a következtetést vonhatjuk le, hogy még igen nagy munkát kell végeznünk annak érdekében, hogy emelkedjék a kölcsönzések száma és kielégitővé váljék a lakosság könyvvel való ellátása.

Ezt a célt elsősorban az olvasók számának növelésével érhetjük el. 1928-ban az OSzSzSzK közmüvelődési könyvtárai - tekintet nélkül felügyeleti hovátartózandóságukra - a lakosság együttes számának 5,4 %-át látták el könyvekkel. Az OSzSzSzK állami közmüvelődési könyvtárai olvasóinak száma szakadatlanul emelkedik és csupán 1955-ben 2 105 000-el gyarapodott, elérve a 24 754 000-et; ez a szám az összlakosság 22,3 %-ának felel meg. Ehhez hozzá kell még adnunk az OSzSzSzK szakszervezeti könyvtárait látogató olvasók számát, ami 9 289 000-el egyenlő. Igy tehát az OSzSzSzK Müvelődésügyi Minisztériumának felügyelete alá tartozó közmüvelődési könyvtárak és a szakszervezeti könyvtárak olvasóinak száma a köztársaság lakosságának kb. 30 %-át teszi ki.

Magától értetődik, hogy a közmüvelődési könyvtárakat látogató lakosság százaléka még nagyobb is lehet. Példa erre a gorkiji terület vetluzsi járása, ahol a könyvellátás jó megszervezése folytán a járás lakossainak

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

38,5 %-a tagja a könyvtáraknak.

A lakosság könyvellátását illetően a legszebb eredményt a kujbüsevi, illetve a tulai terület állami közművelődési könyvtárai érték el; 1955-ben az előbbi a lakosság 32 %-át, az utóbbi pedig 30 %-át ölelte fel. Nyilvánvaló, hogy ezeken a területeken jelentős az egy lakosra jutó kölcsönzések száma is. A kurszki területen azonban a lakosságnak csupán 20 %-a, a habarovszki határterületen 17 %-a, a murmanszki területen pedig mindössze 12,3 %-a olvasója az állami közművelődési könyvtáraknak. Uj olvasók toborzása és a lakosság további rétegeinek a könyvtár számára való megnyerése továbbra is időszerű feladata valamennyi könyvtárnak. E cél érdekében nagyarányu szervezési munkát kell végeznie mind a könyvtáraknak, mind a Művelődésügyi Minisztérium illetékes szerveinek. Nem türhető az a helyzet, hogy a könyvtárak legnagyobb részének /különösen a falvakban/ igen kevés az olvasója és ezek sem tesznek semmit annak érdekében, hogy a lakosságot megnyerjék a könyvek olvasásának.

Ne felejtsük el: Lenin elengedhetetlennek tartotta a könyvtárosok olyan irányu tájékozottságát, hogy tudják milyen uj olvasók, asszonyok, gyermekek stb. váltak a könyvtár olvasóivá.[4/]

Nem kevésbé fontos a lakosság könyvvel való ellátottságának mutatószáma sem. Ezt a mutatót ugy számitjuk ki, hogy a könyvtárban lévő könyvek együttes számát elosztjuk a lakosok számával. Ezzel kapcsolatban főleg az érdekel bennünket, hogy a közművelődési könyvtárak hálózata milyen mértékben biztositja a lakosság könyvvel való ellátását. Krupszakaja nagy figyelmet forditott a lakosság könyvellátottságának emelésére. "Ha járásonként összehasonlitjuk a lakosság irni-olvasni tudását és a könyvtári könyvek számát, azt láthatjuk, hogy a könyvek száma és az irni-olvasni tudók száma kétségkivül összefüggést mutat" - irta Nadezsda Konstantinovna "Kulturális nyomor" cimü cikkében.[5/] Illusztrálásképpen a következő adatokat közli az 1926.évről.

4/ Lenin: Művei 28.köt. Bp. 1952, Szikra, 473.lap.

5/ Krupszkaja N. K.: Kulturális nyomor. Megjelent: Caregradszkij, I. "A könyvtári munka uj utakon". (M., 1929.) cimü könyvében.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

	100 főre jut	
	könyv	irni-olvasni tudó
Központi csernozjom /feketeföld/ övezet	9,9	35,0
Észak-Kaukázus.....	14,0	38,0
Alsó-Volgai körzet.....	16,0	38,5
Észak-Nyugati körzet.....	23,0	48,0
Észak-Keleti körzet.....	43,0	44,0

Amint a fenti táblázatból láthatjuk, 1926-ban egyetlen olyan körzet sem volt, ahol legalább fél könyv jutott volna egy lakosra.

.....

A Kommunista Párt és a Szovjet kormány nagy figyelmet fordítanak a könyvtáraknak könyvvel való ellátására. Amint a Krupszkája által összeállított táblázatból láthatjuk, 30 évvel ezelőtt országunkban aszerint mérték a könyvellátottságot, hogy hány lakos jut egy könyvtári könyvre. Most éppen fordítva, azt vizsgáljuk, hogy a közművelődési könyvtárakban hány könyv jut egy lakosra.

A Szovjetunió közművelődési könyvtárainak állománya 1956. január 1-én 590 000 000 kötet volt. Ebből az OSzSzSzK közművelődési könyvtárai 344 000 000 kötettel részesednek. A Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériuma által kiszámított adatok szerint, 1955-ben a lakosságnak a közművelődési könyvtárakból kölcsönözhető könyvekkel való ellátottsága olyan volt, hogy országos viszonylatban egy lakosra 2,9 könyv jutott; az OSzSzSzK-ban egy lakosra 3,3 könyv esett, szemben az 1954.évi 2,8 könyvvel.

Most már azonban ez a könyvellátottság sem képes kielégíteni az olvasók növekvő szükségleteit. Figyelembe kell vennünk azt a tényt is, hogy az egyes területek, határterületek és autonóm köztársaságok viszonylatában a lakosságnak könyvekkel való ellátottsága mód és szerfelett egyenlőtlen, sőt egyes esetekben teljesen elégtelen. Különösen szembetűnő ez az egyenlőtlenség a falusi lakosság tekintetében: az OSzSzSzK 30 területén, határterületén és autonóm köztársaságában egy falusi lakosra 1-2 könyvtári könyv jut, 28 területen stb. 0,5-1 könyv, az irkutszki, kemerovói, novoszibirszki területen pedig csupán 0,5 könyv.

A könyvtárak - különösen a falusi könyvtárak - könyvekkel való ellátása igen fontos állami feladat, mely a Szovjetunió Kommunista Pártja

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

XX.Kongresszusának a közmüvelődési könyvtárak anyagi helyzete megerősitésére vonatkozó határozatából következik. Ugy véljük, hogy a könyvellátás jelentős emeléséhez az OSzSzSzK falusi könyvtáraiban legalább 3 könyvnek kell jutnia minden egyes lakosra.

Az 1957.évben számos terület és határterület /Szibéria, Távol-Kelet, a szüz- és parlagföldek vidéke/ falusi könyvtárainak állománygyarapitására már valamivel többet fordithatunk, s ennek keretében póthitelként 10 000 000 rubelt folyósitanak. Nagyobb mértékben igénybe kell vennünk a kolhozok, fogyasztási szövetkezetek stb. anyagi hozzájárulását is abból a célból, hogy a könyvtárak állományát uj könyvekkel gyarapitsuk.

A könyvtárak további megszilárditásával egyidejüleg arra is kell törekednünk, hogy az olvasók jobban felhasználják a könyvtárak állományát. Hogy sok könyvtár rosszul dolgozik, arról ékesen tanuskodik a könyvek évi átlagos forgási sebességének alacsony mutatószáma, jóllehet erre a hiányosságra nem egyszer V. I. Lenin is felhivta figyelmünket.

Magától értetődik, hogy a különböző tipusu könyvtárakban nem lehet egyforma a forgási sebesség, mert ez a mutatószám az állomány volumenétől és összetételétől, az olvasók számától és összetételétől függ. Minden könyvtárban elérhető azonban egy bizonyos optimális forgási sebesség, mely azt mutatja, hogy milyen aktivan használják az állományt. Az utóbbi években viszont azt tapasztaljuk, hogy az OSzSzSzK különböző tipusu közmüvelődési könyvtáraiban csökken a könyvek forgási sebessége; ez semmivel sem indokolható.

Ezt mutatják az OSzSzSzK Müvelődésügyi Minisztériumának alább következő adatai:

Könyvtártipusok	Évi átlagos forgási sebesség		
	1950.év	1954.év	1955.év
Területi könyvtár.....	1,9	1	1
Városi könyvtár.....	4,4	3,6	3,2
Járási könyvtár.....	3,3	2,6	2,1
Falusi könyvtár.....	2,7	1,9	1,5
Gyermekkönyvtár.....	5,9	4	3

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Ezek a számok arról tanuskodnak, hogy sok könyvtár csak negativ választ tud adni Leninnek arra az ismert kérdésére, hogy: "Tudja-e pontos adatokkal igazolni könyvtára kötetforgalmának növekedését?"

Gyakran hivatkoznak arra, hogy az utóbbi években nagymértékben megnövekedett a könyvtárak állománya és ez, ugyamond, a forgási sebesség csökkenését eredményezi. Nos, nézzünk meg néhány érdekes adatot egy-két kiváló falusi könyvtár 1955.évi munkájáról: a leningrádi terület rozsdesztvoi Falusi Könyvtárában a könyvek átlagos forgási sebessége 3,3, a moszkvai terület mnevnikovszkoe Falusi Könyvtárában 3,5, ugyanakkor, amikor az OSzSzSzK falusi könyvtáraiban az átlagos forgási sebesség mindössze 1,5. A szóbanforgó kiváló könyvtárak könyvállománya nagyobb mértékben emelkedett mint a többi könyvtáré. Ilymódon még a nagyobbfoku állománygyarapitásnál is emelkedett a könyvek forgási sebessége. Erre vonatkozóan még több példát is felhozhatnánk.

Az alacsony forgási sebesség bizonyos mértékig természetesen a könyvállomány összetételének a következménye is. Meg kell mondanunk, hogy a könyvtárakban sok elavult, felesleges, értéktelen könyv van. A könyvtárak állományát nem egyszer helytelen módon gyarapitják és olyan könyveket is beszereznek,amelyek iránt az olvasók nem érdeklődnek. De ez csupán egyik oka az állomány elégtelen forgási sebességének. A kérdés lényege az, hogy igen sok könyvtáros csak nagyon korlátozott számu könyvvel dolgozik, nem ismeri az állomány összetételét, rosszul tárja fel az olvasók előtt a könyvtár könyvgazdagságát. Sok könyvtárban nincs katalógus és nagyon gyenge szinvonalon áll a szemléltető könyvpropaganda.

A könyvtárak dolgozóinak és a könyvtárügy irányitó szerveinek jelentős munkát kell végezniök ahhoz, hogy teljesitsék a Szovjetunió Művelődésügyi Minisztériumának azon követelményét, hogy: "Maximálisan kell emelni a könyvállomány forgási sebességét". /1956. junius 29.-én kelt 424.számu utasitás./

Mit kell tennünk a fentiek érdekében?

Először: alaposan tanulmányoznunk kell az állományt, rendet kell teremtenünk benne, a gyüjteményt meg kell szabaditanunk a felesleges, elavult és az adott könyvtár profiljába nem tartozó könyvektől.

Másodszor: sokkal átgondoltabban és komolyabban kell vennünk az állománygyarapitást, helyesen kell megszabnunk a vásárlásra kerülő

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

könyvek példányszámát, kerülnünk kell az olyan ritkán keresett könyvek beszerzését, amelyek a könyvtárközi kölcsönzés utján is megszerezhetők.

Harmadszor: nagyobb mértékben kell feltárnunk a könyvállományt a katalógusok, kartotékok, kiállitások, plakátok, stb. segitségével.

Negyedszer: aktivan propagálnunk kell a könyveket az olvasók körében, és megfelelőképpen ajánlani a kölcsönzőben. Ez a feladat különösen nagy fontosságu. Itt az ideje, hogy felszámoljuk az elfekvő állományt.

Különösen nagy munkát kell végezniök a forgási sebesség növelése érdekében a falusi könyvtáraknak. Szembe kell néznünk az igazsággal és nyiltan be kell vallanunk, hogy a falusi könyvtárak állományának gyarapitása és felhasználása körül igen sulyos hiányosságok vannak, s ezeknek a következménye, hogy annyira alacsony a könyvek forgási sebessége.

A könyvtárak munkájának egyik igen fontos mutatószáma az évi olvasottság, azaz az egy-egy olvasó által egy év alatt elolvasott könyvek átlagos száma. Ez a mennyiség igen jelentős mértékben megnőtt a szovjet hatalom évei alatt. E. N. Medünszkij adatai szerint az 1912-1915. években a 4.250 zemsztvoi könyvtárban és a közkönyvtárakban évente átlag 8,4 könyvet kölcsönöztek egy olvasónak.[6] 1955-ben az állami közmüvelődési könyvtárakban az olvasók fejenként átlag 18,2 könyvet olvastak el. Ez nemcsak arról tanuskodik, hogy a könyvtárak jelentősen megjavitották az olvasókkal való foglalkozást, hanem arról is, hogy óriási mértékben fejlődött a nép müveltsége is.

Lenin azt hangsulyozta, hogy a kulturális forradalom egyik legfontosabb feladata: - megtanitani a lakosságot arra, hogyan kell használni a könyveket."A szövetkezetekről" cimü cikkében a következőket irja: "... és nem érhetjük el célunkat, ha nem tanitunk meg mindenkit irni, olvasni, ha nem lesz az egész lakosság eléggé értelmes, ha nem szoktatjuk kellő mértékben rá a lakosságot az olvasásra, s ha nem teremtjük meg ennek az anyagi alapját, ha nem biztositjuk a lakosságot bizonyos mértékig mondjuk a rossz termés, az éhinség stb. ellen".[7]

6/ Zvjagincev E. A.: A könyvtárügy vizsgálatának tapasztalatai hat kormányzóságban. SzPB, 1912. 166.lap. /Az Első Összoroszországi Könyvtárügyi Kongresszus Dolgozatai./

7/ Medünszkij E. N.: Iskolánkivüli müvelődés. M., "Nauka i zsizn'" 1918, 132-133.lap.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Területek /volt kormányzóságok/	Átlagos olvasottság a nép-,falusi könyvtárakban 1910-ben	Átlagos olvasottság az állami falusi könyvtárakban 1955-ben az OSzSzSzK Müv.Min.adatai szerint
Vologdai terület	9,0	13,4
Novgorodi terület	7,1	12,6
Szaratovi terület	6,0	16,9
Kalinini /Tverszki/ terület	8,7	15,5

Az átlagos olvasottság növekedésének különösen nagy jelentősége van a falusi könyvtárakban. Erről igen szemléltetően beszélnek a fentebb közölt táblázat adatai. Emellett figyelembe kell vennünk, hogy a forradalom előtti időkben a falusi könyvtárakat csupán a gazdag, főleg kulák és müveltebb lakosság egy része és a falusi tanitók szük rétege használta. Ma a falusi könyvtárak olvasóit az egyszerü kolhozparasztok, kolhozparaszt-asszonyok ezrei teszik ki. Számukra csupán a szocializmusban vált lehetővé az olvasás.

A fentiek ellenére sem mondhatjuk, hogy az emlitett számok megnyugtathatnak bennünket. Az elmult évek adatait elemezve azt látjuk, hogy vannak köztük olyanok, amelyek az olvasottság csökkenéséről tanuskodnak. Ld. a következő táblázatot:

Könyvtártipusok	Átlagos évi olvasottság	
	1950.év	1955.év
Városi könyvtár	23,2	22,5
Járási könyvtár	18,4	17,4
Falusi könyvtár	15,3	13,8

Itt a következő furcsa jelenséggel állunk szemben: ugyanakkor, amikor az olvasók kulturális szinvonala és igényei nagymértékben emelkedtek,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

az átlagos évi olvasottság csökkent. Ez részben azzal magyarázható, hogy az utóbbi években sok dolgozó saját könyvtárra tett szert. A fő ok természetesen, nem ebben van. Sok még a formalizmus az olvasótoborzásban. A könyvtárak uj olvasókat szereznek, de nem törődnek azzal, hogy azokat meg is tartsák, figyelmetlenek az olvasók kéréseinek kielégítésénél. Ott ahol az olvasók a figyelem középpontjában állnak, ahol az olvasókkal törődnek, ott jelentős az olvasottsági mutatószám. Mig 1955-ben az OSzSzSzK falusi könyvtáraiban az átlagos olvasottság 13,8 volt, addig a mihajlovoi Falusi Könyvtárban elérte a 21-et, a mnevnikovszkoei könyvtárban a 17-et, a rozsdesztvo-iban pedig a 36-ot. Az emlitett könyvtárak azért értek el ilyen szép eredményt, mert széles körben propagálták a könyveket és gondos, figyelmes magatartást tanusitottak minden olvasóval szemben. Ha a fenti községekben az olvasók hosszabb ideig nem jelentkeznek a könyvtárban, a könyvtárosok utánajárnak ennek és megkeresik az elmaradás okát. A dolgoscsel'si Falusi Könyvtárban /arhangel'szki terület/ tucatjával vannak olyan olvasók, akik félévszám egyszer sem látogatják meg a könyvtárat, de ezekre senki sem figyel fel, jóllehet mindannyian ebben a kis községben laknak.

A fentiekből tehát az következik, hogy az átlagos olvasottság emelése céljából szivós és kitartó munkát kell végeznünk, és elsősorban egyénileg kell közelitenünk minden olvasóhoz és állandóan figyelemmel kell kisérnünk azokat, akik rendszertelenül látogatják a könyvtárat.

A könyvtárak által végzett munka minőségének meghatározásánál tisztában kell lennünk azzal, hogy milyen mértékben és milyen aktivitással propagálja a könyvtár a társadalmi-politikai irodalmat, mely az olvasókat a marxizmus-leninizmus tanulmányozásához segiti, s milyen mértékben foglalkozik a párt politikáját, a Szovjetunió Kommunista Pártja XX.Kongresszusán hozott határozatokat, a nemzetközi helyzet kérdéseit megvilágító irodalommal. Ugyancsak nagyon fontos, hogy a könyvtárakban gyakrabban olvassák a müszaki és mezőgazdasági könyveket.

A lampozsenszki Falusi Könyvtárban /arhangel'szki terület/ az 1956.év első felében a politikai irodalom kölcsönzése mindössze 0,4 %-ot, a mezőgazdasági irodalomé pedig 0,5 %-ot tett ki az összes kölcsönzésekből. Vajon az emlitett számok nem mutatják-e világosan, hogy a szóbanforgó falusi könyvtárakban alacsony szinvonalon folyik a munka? Vajon

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ezek az adatok nem arról beszélnek-e, hogy a lampozsenszki könyvtár elszakadt a kommunizmus épitésének konkrét feladataitól. Különösen megengedhetetlenek ezek a gyenge eredmények abban az időben, amikor az egész szovjet nép tanulmányozza a XX.Kongresszus anyagát, amikor az agrotechnikai irodalom iránti érdeklődés mindenütt ugrásszerüen emelkedett.

A moszkvai, tulai, jaroszlavli terület könyvtárainak egész sorában azt tapasztaljuk, hogy az 1953-1954-1955.évben csökkent a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése; mind a könyvtárak, mind a müvelődésügyi osztályok vezetői figyelmen kivül hagyták azt a jelenséget, nem elemezték a vonatkozó mutatószámokat és nem fordítottak figyelmet a könyvtári munka tartalmára.

És mi a helyzet a müszaki és a mezőgazdasági irodalom kölcsönzése terén? A Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának juliusi plenáris ülése után, - mely megszabta a Szovjetunió feladatait a müszaki haladás terén - jelentős fellendülés volt észlelhető a müszaki ismeretek propagálásában. Az OSzSzSzK városi könyvtáraiban 5,6 %-ra emelkedett a termeléssel foglalkozó könyvek kölcsönzése. Az ipari jellegü cseljabinszki terület könyvtáraiban azonban a szóbanforgó mutatószám 4,8 %-ra csökkent. És ennek a jelenségnek az okait senki sem tudja megmagyarázni a cseljabinszki terület könyvtáraival foglalkozó munkatársak közül.

A könyvtárak a párt mezőgazdasági vonatkozásu határozatainak végrehajtását segitve, aktivan propagálták a növénytermesztési és állattenyésztési irodalmat. Ennek az irodalomnak a kölcsönzése a falusi könyvtárakban 7,3, a városi könyvtárakban pedig 6,4 %-ot tett ki a kölcsönzések együttes számához viszonyitva. Az orlovi és tulai terület, továbbá a Baskir Autonóm SzSzK falusi könyvtáraiban ez a mutatószám 10 %-kal, a voronezsi területen 9,8 %-kal volt egyenlő. Azok a könyvtárak, amelyek kiállitották anyagukat az Össz-szövetségi Mezőgazdasági Kiállitáson, még nagyobb sikereket értek el. A mezőgazdasági irodalom kölcsönzése a rozsdesztvoi könyvtárban 18 %, a mihajlovoi könyvtárban 19,5 % volt. Vajon ezeknek az eredményeknek a láttán közömbösek maradhatunk-e aziránt, hogy a mezőgazdasági irodalom kölcsönzése a krasznodari határterületen csak 5,8 %-a, a habarovszki határterületen pedig mindössze 2,1 %-a az összkölcsönzésnek!

Egyesek ugy vélik, hogy az egyes ismeretágak területéről történő kölcsönzések százaléka csupán formális adat és az ilyen mutatók alapján

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

történő értékelést megvetően "percentomániának" nevezik. Teljes mértékben helytálló az a megállapitás, hogy semmiféle számmal nem lehet igazán kifejezni a könyvtári munka hatékonyságát az irodalom egyes ágaival kapcsolatban. De mind az egyes ismeretágak körébe tartozó könyvek kölcsönzésének összmennyisége, mind e mennyiségnek az egész kölcsönzéshez való viszonya megmutatja, hogy milyen irányban halad a könyvtár és milyen eredményeket ért el.

Az egy lakosra eső kölcsönzések száma a könyvellátottság, a lakosságnak könyvtárakkal való ellátása, az állomány forgási sebessége, az olvasottság, a kölcsönadott politikai és tudományos könyvek száma - mindmind olyan mutatószámok, melyek közvetlenül tanuskodnak arról, hogy miképpen teljesitik a könyvtárak fő feladatukat, vagyis a könyveknek a széles néptömegekhez való eljuttatását. E mutatószámoknál a leglényegesebb a könyvvel való foglalkozás; ez juttatja ui. kifejezésre a könyvtári munka sajátosságát.

.....

Eredeti cim: Po kakim pokazateljam ocenivat' rabotu biblioteki.
Megjelent: Bibliotekar', 1956. 12.sz. 16-22.lap.
OSzK.ford.sz.: 1962.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Kljuev, Sz.:*

A MUTATÓSZÁMOKRÓL

I. Caregradszkij "Milyen mutatószámok segitségével mérhetjük a könyvtár munkáját" cimü cikkében számos érdekes adatot közöl a könyvtárügy helyzetéről az OSzSzSzK-ban és az adatokból megfelelő következtetéseket von le.

Az átlagmutatószámok bizonyos mértékig jellemzik ugyan az ország könyvtárügyét, de egyik-másik ilyen mutató formális és az egyes könyvtárakra vonatkoztatva helytelen következtetésekre adhat alkalmat. Felmerül tehát a kérdés, vajon helyesen járt-e el a cikk szerzője, amikor a könyvtárak munkáját az átlagos értékek segitségével akarta megmutatni? Vajon helyesen tükrözik-e az átlagmutatószámok és a százalékok a könyvtárak tényleges helyzetét?

Rá kell mutatnunk arra, hogy I. Caregradszkij gyakran rabja az átlagmutatóknak. Vegyük például azt a cikkben közölt táblázatot, amely az OSzSzSzK közmüvelődési könyvtáraiban a könyvek forgási sebességét mutatja be. A forgási sebesség mutatószáma már régen szerepel gyakorlatunkban, de nem mindig helyesen jellemzi a könyvtárak tevékenységét. V. I. Lenin nem az évi átlagmutatószámokról irt, hanem a könyvek forgási sebességéről, arról, hogy a könyvek hogyan jutnak el a néphez. Vladimir Iljics a könyvtári könyvek kikölcsönzésének évről-évre való növekedését tartotta szem előtt.

Ilyen és nem más értelemben kell fogadnunk Lenin szavait a könyvtári könyvek forgási sebességének fokozásáról.

.....

I. Caregradszkij azt irja, hogy a területi könyvtárakban a könyvek forgási sebessége 1956-ban egyenlő volt az egységgel. Nézzük meg,

* A szerző az arhangel'szki Területi Könyvtár igazgatóhelyettese.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

mi rejtőzik e mögött az egység mögött.

Mint tudjuk, a területi könyvtárak állománya a kölcsönzőben és az olvasóteremben elhelyezett kölcsönzési állományból, törzsállományból, folyóiratállományból, különgyűjteményekből, cseréállományból, stb. tevődik össze. Caregradszkij összeadta a fenti állományrészekből történt kölcsönzések számát és egy általános forgási sebességet állapitott meg. Formai szempontból igaza van, de vajon a valóságban is ez a helyzet?

Vegyük például az arhangel'szki Területi Könyvtárat.

1950-ben a könyvtár állománya 532 817 művet számlált; az év folyamán az olvasók összesen 415 210 kötetet kölcsönöztek ki. A könyvek forgási sebessége tehát abban az esztendőben 0,73 volt. Vizsgáljuk meg ezt a mutatószámot.

Az arhangel'szki területi könyvtár kölcsönzési állományában 1950-ben 97 897 könyv volt; a könyvtár ebből 385 210 kötetet kölcsönzött /a forgási sebesség tehát 3,9/. A könyvtár törzs- és folyóiratállományát mérsékelten veszik igénybe, s igy ezekből összesen csak 30 000 kötetet kölcsönöztek ki. Ez pedig nem hiba, hanem sokkal inkább baj. Elegendő, ha annyit mondunk, hogy csak a legutóbbi időben - a művelődésügyi minisztérium engedélyével - mintegy 100 000 elavult könyvet selejteztek ki az arhangel'szki Területi Könyvtárból, köztük olyan kiadásokat amelyek teljesen elvesztették jelentőségüket /utasitások, utmutatók, a 30-as 40-es évekből származó tankönyvek/. Már nagyon régen itt az ideje annak, hogy a művelődésügyi minisztérium vizsgálja felül a területi könyvtárakból kiselejtezendő könyvekre vonatkozó rendelkezéseket ugy, hogy ezeknek a könyvtáraknak az állományában csak a hasznos, szükséges anyag maradjon meg.

Térjünk vissza az arhangel'szki Területi Könyvtár mutatószámaihoz. A könyvtárnak 1955-ben 573 380 könyve volt s abban az esztendőben 455 470 könyvet kölcsönzött /az általános forgási sebesség 0,79, a kölcsönzési állományé 3,9/. I Caregradszkij azt mondja, hogy a forgási sebesség nem emelkedett. Pedig ebben téved. A könyvtár ui. 1950-ben 415 210 könyvet, 1955-ben pedig 455 470 könyvet kölcsönzött ki. A könyvek kölcsönzésének emelése évről-évre megfigyelhető. 1940-ben a könyvtár 271 000 könyvet, 1941-1945-ben 754 676, 1946-1950-ben 1 827 083, 1951-1955-ben 2 277 324, végül pedig 1956-ban 441 043 könyvet kölcsönzött az olvasóknak.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Ezek a számok megerősitik azt a tényt, hogy a könyvtár eleget tesz a lenini örökségnek, s el is juttatja a könyveket a tömegekhez. Ezek a számok megfelelően tanuskodnak hazánkban a müvelődés növekedéséről.

Láthatjuk tehát, hogy a könyvek forgási sebességének mutatószáma nem világitja meg az egyes könyvtárak tulajdonképpeni munkáját.

Növekedik a könyvtárak állománya, emelkedik a könyvtárak által kölcsönadott könyvek száma; ezt a tényt feltétlenül örömmel kell üdvözölnünk. Pedig az évi átlagos forgási sebesség nem mindig növekszik ezekkel az adatokkal arányosan. E mutatószám tehát formális, viszonylagos.

I. Caregradszkij a Müvelődésügyi Minisztériumnak arra a rendeletére hivatkozik, amely javasolja a könyvállomány forgási sebességének maximális fokozását. A rendelet megjelöli a könyvállomány legjobb kihasználásának módozatait. Ezeknek a feltételeknek a teljesitése esetén a könyvtárak évről-évre több könyvet kölcsönöznek olvasóiknak. Ugyanakkor azonban az évi <u>átlagos forgási sebesség</u> nem minden esetben fog emelkedni.

<u>Az olvasottság számokban és eredményekben</u>

Országos, ill. területi viszonylatban az olvasottság átlagos emelkedése kétségtelenül pozitiv jelentőségü tény. Amint azonban I. Caregradszkij állitja, az OSzSzSzK közmüvelődési könyvtáraiban ez a mutatószám csökkent. Az arhangel'szki terület könyvtáraiban ugyanakkor az olvasottság emelkedik, amint ez kitünik a következő táblázatból:

Könyvtártipus	Átlagos olvasottság egy év alatt		
	1946	1950	1955
Falusi könyvtár	11,6	16,6	15,1
Járási "	17,5	20,6	21,8
Városi "	16,3	21,6	23,6
Ifjusági "	23,5	24,4	25,1

Az átlagos olvasottságnak a városi és járási könyvtárakban észlelhető csökkenését azzal lehet magyarázni, hogy az utóbbi időben jelentős mértékben megnövekedett a falusi könyvtárak hálózata. Igy például mig az

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

arhangel'szki területen 1950-ben csupán 105 falusi könyvtár müködött, addig 1955-ben ez a szám 356-ra emelkedett. A falusi könyvtárak száma más területeken is megszaporodott.

I. Caregradszkij az olvasottság csökkenésének okát megmagyarázza, de - véleményünk szerint - nem ez a lényeges. Az olvasottság minőségi mutatószáma fontosabb, mint a mennyiségi mutató. Nagyfoku olvasottságot gyakran olyan könyvtárak érnek el, amelyek sok szépirodalmi, és különösen gyermekirodalmi müvet kölcsönöznek. Ha a könyvtárat sok gyermek használja, akkor az olvasottság nagy lesz. Ha viszont a könyvtár látogatói között többségben vannak a felnőtt olvasók, akkor az olvasottság alacsonyabb lesz.

A mennyiségi mutatószámok hajhászása elkerülhetetlenül formalizmusra vezet. Az arhangel'szki területen lévő mezeni járási könyvtárban egy jól szerkesztett táblázatot függesztettek ki a legjobb olvasókról. A táblázat feltünteti azoknak az olvasóknak a nevét, akik a könyvtárból kilenc hónap alatt 50-105 könyvet vettek ki. Vannak közöttük olyanok, akik 85-105 szépirodalmi müvet kölcsönöztek ki. Szolgálhatnak-e ezek az adatok az olvasottság mérésére? Formális szempontból igen, de az olvasás ilyen "üteme" egyáltalán nem ajánlható.

Az egyes könyvtárak munkájának megitélésénél könnyen tévedhetünk. Ez történt I. Caregradszkijjal is. Negativ példaként mutatja az arhangel'szki terület dolgoscsel'ei falusi könyvtárát, s azt irja, hogy az olvasók közül igen sokan olykor féléven át sem jelentkeznek a könyvtárban és hogy erre a tényre senki sem figyel fel. A következtetés helytelen. Dolgoscsel'eben tulnyomórészt halászok laknak, közülük sokan valóban félesztendeig sem tudnak eljutni a könyvtárba. Ezek viszont a halásztelepen lévő vándorkönyvtárakból látják el magukat könyvvel. Ezenfelül tiz könyvkézbesitő gondoskodik 150 olvasóról.

A dolgoscsel'ei könyvtárban 1956. december 1-én /decemberben szemináriumon voltam Mezenben/ 686 olvasó volt, ezek közül 270 kolhoztag. Az olvasók számát és a könyvtár munkájának volumenjét tekintve ez a könyvtár a járásban az első helyen áll.

Mi rejtőzik a százalékok mögött?

Amikor a szerző a kölcsönzött könyveket tartalmi szempontból elemzi,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nem közöl abszolut számokat arra vonatkozóan, hogy milyen volt a társadalmi-politikai müvek olvasottsága az 1953-55-ös esztendőkben. Csak annyit állapit meg, hogy ez alatt az idő alatt a politikai müvek kölcsönzése csökkent. I. Caregradszkij lényegében véve nem magyarázza meg ennek a jelenségnek az okát és csak arra a megállapitásra szoritkozik, hogy a könyvtárak és a müvelődési osztályok vezetői nem elemezték a mutatószámokat, nem kisérték figyelemmel a könyvtári munka tartalmi vonatkozásait.

Az okok itt mélyebben rejlenek: meg kell értetnünk, meg kell tudnunk magyarázni ezeket az okokat. Véleményünk szerint a társadalmi-politikai müvek kölcsönzésében bekövetkezett csökkenés alapvető oka az, hogy az SZKP Központi Bizottsága utmutatásainak megfelelően átszervezték a pártoktatás és a politikai önképzés rendjét. Emlékszünk rá, hogy voltak évek, amikor a könyvtárakban igen keresték V. I. Lenin és I. V. Sztálin müveinek kommentárjait, illetve a párttörténeti tankönyveket. Ma ezeket a kommentárokat már egyáltalán nem olvassák, sőt ujabb kiadásban nem is jelennek meg. Ma a marxista-leninista müveket nem azért kölcsönzik ki a könyvtárakból, hogy futtában végigolvassák, ugy-ahogy kijegyzeteljék, hanem azért, hogy hosszasan és behatóan tanulmányozzák. Igen sok olvasó saját használatára megvásárolja a politikai-társadalmi és a marxi-leninі irodalmat, saját kis könyvtárat létesit. Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy nem kell erőfeszitéseket tennünk a társadalmi-politikai irodalom propagálására a könyvtárakban. Csak egy pillantást kell vetnünk a könyvtárak beszámoló jelentéseire /ezek mintegy tükörben megmutatják az olvasók érdekében végzett munka eredményeit/, és megláthatjuk, hogy az utóbbi években megváltozott a kölcsönadott irodalom egyes részeinek százalékos megoszlása. I. Caregradszkij helyesen állapitja meg, hogy a pártnak és a kormánynak a müszaki haladásról ill. a mezőgazdaságról szóló határozatai maguk után vonták a müszaki és mezőgazdasági irodalom kölcsönzésének növekedését.

A cikk szerzője rámutat pl. arra, hogy a városi könyvtárakban a termeléssel foglalkozó irodalom kölcsönzése 5,6 százalékot ért el. Egyidejüleg hangsulyozza, hogy ez a mutatószám a cseljabinszki terület könyvtáraiban alacsonyabb a köztársasági átlagnál és mindössze 4,8 százalékot ér el.

Ezt a kérdést meg kell közelebbről néznünk. Véleményünk szerint a cseljabinszki terület könyvtárosai meg tudják magyarázni ennek a jelenség-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nek az okait.

Lehet, hogy általánosságban véve a krasznodarszki és a habarovszki határterületen a mezőgazdasági irodalom kikölcsönzésének százalékszámai valóban alacsonyak, de a cikk egy szót sem szól arról, hogy mi volt a helyzet ezeken a vidékeken az előző esztendőkben és milyen abszolut számoktól adódik a kikölcsönzött könyvek mennyisége. Vajon I. Caregradszkij figyelembe veszi-e az egyes területek gazdasági jellegzetességét? Szükségszerü-e, hogy a habarovszki és környékbeli könyvtárak ugyanolyan magas százalékos arányban kölcsönözzenek ki mezőgazdasági irodalmat, mint pl. a voronezsi területen? Ezek a kérdések akaratlanul is felmerülnek a könyvtárak munkájának elemzése és értékelése során.

Mi rejtőzik a százalékok mögött? Vajon a százalékszámok mindig elegendőek-e ahhoz, hogy helyes következtetéseket vonjunk le belőlük? Igyekszünk most választ adni ezekre a kérdésekre. Vegyük pl. az arhangel'szki Területi Könyvtár kölcsönzési forgalmát. Milyen következtetésekre lehet

Év	A kölcsönzések száma /1000/ köt.	1,2 3 9 /1000/ köt.	%	5 /1000/ köt.	%	6 /1000/ köt.	%	63 /1000/ köt.	%	Szépirodalom /1000/ köt.	%
1940	278,8	44,9	16,1	27,8	10,0	28,0	10,4	1,9	0,7	114,6	41,1
1946	259,8	41,7	16,0	17,4	6,7	17,4	6,7	1,9	0,7	115,4	44,4
1950	415,2	95,2	23,0	35,1	8,5	39,5	9,5	4,2	1,0	120,0	28,0
1955	455,5	79,0	17,3	51,8	11,4	46,7	10,3	6,4	1,4	133,1	29,2

jutni ezeknek az adatoknak az elemzése alapján, hogyan lehet értékelni munkánk eredményeit? A könyvtárban rendszeresen emelkedik az átlagos kölcsönzési forgalom. 1950 előtt azt figyelhettük meg, hogy a politikai irodalom kölcsönzésének százalékos aránya növekedett; 1955-ben azonban ez a mutatószám csökkenést mutat. Jelentős mértékben növekedett a természettudományos, müszaki és mezőgazdasági irodalom kölcsönzése. Ha kisérletet teszünk arra, hogy összehasonlitsuk a különböző szakterületekhez tartozó könyvek kölcsönzését, nem sok eredményt érünk el. Igy 1940-ben

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

a müszaki irodalom kölcsönzése 10,4 százalékot, 1955-ben pedig 10,3 százalékot tett ki. A könyvtárban azonban 1940-ben csak 28 000 művet adtak ki, 1955-ben pedig már 46 700-at. Ilymódon tehát a könyvtárak munkájának értékelése szempontjából, véleményünk szerint, elsősorban az abszolut számok jelentősek. Az egyes szakcsoportokból történő kölcsönzés százalékos összehasonlitása a megfelelő abszolut számok közlése nélkül nem mindig meggyőző. Nem véletlen, hogy a könyvtárak évi statisztikai jelentésében szakcsoportok szerint tüntetik fel a könyvállományt és egyidejüleg közlik a könyvkölcsönzésre vonatkozó megfelelő adatokat. Ezeknek a számadatoknak az elemzése alapján hasznos következtetéseket lehet levonni arra vonatkozólag, hogy helyesen propagálják-e az egyik vagy másik fajta irodalmat, milyen szakokban kevés a könyv, stb. Sajnos a cikkben ilyen mutatószámok nem szerepelnek, pedig a könyvtár munkájának értékelése szempontjából fontosabbak, mint az átlagos olvasottságra vonatkozó adatok.

.....

Eredeti cim: O pokazateljah.
Megjelent: Bibliotekar', 1958. 3.sz. 39-42.lap.
OSZK.ford.sz.: 1949.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Caregradszkij, I.:

VÁLASZ KLJUEV ELVTÁRSNAK

Örömmel üdvözlöm Kljuev elvtárs hozzászólását, mert a könyvtárak munkájával kapcsolatban sok olyan kérdés merül fel, amelyekről ki kellene cserélnünk nézeteinket. Kétségtelenül ezek közé tartozik a könyvtári munka mutatószámainak igen fontos problémája is.

Kljuev elvtársnak természetesen igaza van, amikor azt mondja, hogy a könyvtári munkát nem szabad csupán mennyiségi adatokkal jellemezni. Én is ezzel a vitathatatlan tétellel kezdtem cikkemet: "A könyvtárak eszmei-nevelő munkáját nehéz csupán számokkal mérni és értékelni. A könyvtári munka tartalmát és minőségét elsősorban az határozza meg, hogy milyen könyveket kölcsönöznek az olvasóknak, hogyan segit a könyvtár az olvasóknak a könyvek kiválasztásában és hogyan irányitja olvasásukat, továbbá, hogy milyen mértékben kapcsolja össze tevékenységét a kommunizmus épitésének feladataival. A csupán mennyiségi eredmények hajszolása az olvasóval való komoly, elmélyült munka kárára megy, s formalizmushoz vezet." S nem sokkal alább ujból hangsulyoztam cikkemben, hogy "semmiféle számokkal nem lehet igazán kifejezni a könyvtári munka hatékonyságát az irodalom egyes ágaival kapcsolatban. De mind az egyes ismeretágak körébe tartozó könyvek kölcsönzésének összmennyisége, mind e mennyiségnek az egész kölcsönzéshez való viszonya megmutatja, hogy milyen irányban halad a könyvtár s milyen eredményeket ért el."

Ugyanekkor megjegyeztem, hogy az olyan fajtáju fontosabb mutatószámok, mint a különböző szakcsoportok kölcsönzésére vonatkozó adatok, a könyvállomány forgási sebessége, az olvasottság, igen nagy jelentőségüek a könyvtári munka értékelése szempontjából.

Ön, Kljuev elvtárs, általában tagadja ezeket a mutatókat, s ellentmondásba kerül a kulturális statisztika egész gyakorlatával. Ezzel pe-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

dig csak félrevezeti a könyvtárosokat.

Különösen sajnálatos, hogy Ön - akarva, akaratlanul - a rosszul dolgozó könyvtárak szenvedélyes védelmezőjévé vált.

Mi,akik aggódunk amiatt, hogy az utóbbi években egy sor könyvtárban csökkent a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése, intézkedéseket foganatositunk, hogy a könyvtárak ideológiai munkájának e hiányosságát kiküszöböljük. Önt azonban ez a kérdés nem nyugtalanitja. Sajátos és ma már semmiféle szerepet nem játszó okokkal magyarázza ezt.

Ön szerint a könyvtári munkának ezen a területén minden rendben van, és szemrehányást tesz nekem, hogy nem közlöm a társadalmi-politikai irodalom olvasottságának abszolut számait. Ezek megtalálhatók A.A.Hrenkova "Emeljük a társadalmi-politikai irodalom propagandájának szinvonalát!" cimü cikkében /"Bibliotekar", 1956. 10.sz./; az adatok nem valami örvendetesek: 1955-ben 3,4 millió példánnyal kevesebb társadalmi-politikai könyvet kölcsönöztünk, mint 1954-ben.

Annak ellenére, hogy 1956-ban a társadalmi-politikai könyvek összkölcsönzése az OSzSzSzK-ban 1 180 000-el emelkedett, néhány terület, határterület és autonóm köztársaság könyvtáraiban tovább csökken annak az irodalomnak a kölcsönzése. Ezenkivül, bár az OSzSzSzK-ban, mint egészben a társadalmi-politikai irodalom kölcsönzése 1956-ban elérte az összkölcsönzés 10 %-át, a permi területen csupán 4,7 %-ot, a krasznojarszki határterületen - 6 %-ot, a Karél ASzSzK-ban pedig 3,9 %-ot tett ki.

Felmerül a kérdés: miért van az, hogy egyes könyvtárak széles körben terjesztik a társadalmi-politikai irodalmat s érnek is el jelentős eredményeket, s ugyanakkor más könyvtárak lerontják munkájukat.

Az Ön véleménye szerint "a társadalmi-politikai müvek kölcsönzésében bekövetkezett csökkenés alapvető oka az, hogy - az SZKP Központi Bizottsága utasitásának megfelelően - átszervezték a pártoktatást és a politikai önképzést". Emlékszünk rá - irja Ön - hogy voltak évek, amikor a könyvtárakban igen keresték V. I. Lenin és J. V. Sztálin müveinek kommentárjait, a párttörténeti tankönyveket. Ma ezeket a kommentárokat már egyáltalán nem olvassák, sőt ujabb kiadásban nem is jelennek meg. Ma a marxista-leninista müveket nem azért kölcsönzik ki a könyvtárakból, hogy futtában végigolvassák, ugy-ahogy kijegyzeteljék, hanem azért, hogy hosszasan és behatóan tanulmányozzák."

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Ez egyáltalán nem igaz, s őszintén megmondom: veszélyes állitás. Ön torzitva ábrázolja azt a hatalmas propagandamunkát, amit a párt az utóbbi években kifejtett. Ezenkivül igazolja egy sor könyvtárnak a társadalmi-politikai könyvekkel végzett rossz munkáját. A pártoktatás átszervezésének a politikai irodalom olvasottsága emeléséhez és nem pedig csökkenéséhez kell vezetnie; ezt az állitást igazolják a kiváló könyvtárak tapasztalatai is.

T. M. Zueva, az OSzSzSzK Művelődésügyi minisztere, "A könyvtárak társadalmi-politikai könyvekkel kapcsolatos propagandamunkájának megjavitása" cimü, 1956. október 26.-i levele rámutat a politikai müvek könyvtári kölcsönzése csökkenésének tényleges okaira. Lássunk néhány részletet ebből a levélből: "A könyvtárak az olvasók szük rétegével, főleg a propagandistákkal, előadókkal, tanulókkal foglalkoznak; az olvasóknak igen nagy részét egyáltalán nem vonják be a társadalmi-politikai kérdésekkel foglalkozó könyvek olvasásába. A könyvtárak gyakran csak egyes politikai kampányokkal és jubileumokkal kapcsolatban propagálják a társadalmi-politikai irodalmat.

A pártoktatás rendszerének átszervezése megköveteli a könyvtáraktól, hogy komolyan, differenciáltan foglalkozzanak az olvasókkal, ismerjék kulturális igényeiket, fokozzák az önálló politikai tanuláshoz nyujtott segitséget, szoros kapcsolatban legyenek a helyi pártszervekkel és a pártoktatók házával. Ugyanakkor a könyvtárak többsége, különösen a falusi és járási könyvtárak, nem tudnak megbirkózni ezzel a fontos feladattal. ...

... A társadalmi-politikai irodalom terjesztésével kapcsolatos ki nem elégitő munka fő oka azonban nem annyira az ilyen müvek hiányában, inkább a kezdeményező kedv csökkenésében és a könyvtárosok munkájában tapasztalható formalizmusban keresendő. Sok könyvtár polcain értékes politikai müvek állnak kihasználatlanul."

Mennyire nem hasonlit ez a pártszerü, önbiráló elemzés az Ön objektivista törekvésére, hogy igazolja a könyvtárak gyenge, ki nem elégitő munkáját a társadalmi-politikai könyvekkel!

A Szovjetunió Állami Lenin Könyvtára gondosan tanulmányozta a társadalmi-politikai müvek propagandájának helyzetét. Ennek eredményei teljes mértékben igazolták az OSzSzSzK művelődésügyi miniszterének következtetéseit.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

Nem helytállóak az Ön állitásai arról, hogy az arhangel'szki Területi Könyvtárban megjavult a társadalmi-politikai müvekkel való foglalkozás. Ön számokat közöl, melyek a politikai müvek kölcsönzésének növekedését mutatják 1950-től 1955-ig, de semmit sem szól arról, hogy ugyanezen idő alatt milyen mértékben nőtt a könyvállomány, mennyit emelkedett az olvasók száma. És ami a legfontosabb, miért hallgatott Ön arról,hogy 1956-ban 74 767 politikai müvet kölcsönöztek az 1955-ös 79 002-vel szemben? Hiszen ezek az adatok a politikai müvek kölcsönzésének nemcsak relativ, de abszolut csökkenéséről is beszélnek.

1950-ben az arhangel'szki Területi Könyvtárban a társadalmi-politikai müvek kölcsönzése 23 %-ot, 1955-ben 17,3 %-ot, 1956-ban pedig csupán 16,9 %-ot tett ki. Mi ebben a jó? Vajon ez nem arról beszél-e,hogy csökkent a könyvtár politikai nevelő munkájának a szinvonala? Sőt, az egész arhangel'szki területen észrevehetően romlott a politikai könyvekkel való munka. A társadalmi-politikai irodalom állománya 1956-ban 752 ezerre nőtt az 1955-ös 745 ezerről, kölcsönzésük viszont 371 ezerről 357 ezerre csökkent. Nem véletlen, hogy az SZKP Központi Bizottságának Irodája az OSzSzSzK városaiban folyó népmüvelési munkáról szóló határozatában rámutat,hogy az arhangel'szki terület könyvtárai nem dolgoznak kielégitően.

Hiába veszi védelmébe, Kljuev elvtárs, a cseljabinszki terület városi könyvtárait is, amelyekben csökkent a müszaki irodalom kölcsönzése, arra hivatkozva, hogy a termeléssel kapcsolatos könyvek kölcsönzésének elemzésénél figyelembe kell venni a terület gazdasági jellegét. Teljesen helyes az érvelése. De ki ne tudná, hogy a cseljabinszki terület - hatalmas ipari körzet, s ezért a müszaki irodalom kölcsönzésének jelentékenynek kell lennie. Ugyanakkor a cseljabinszki terület városi könyvtárai 1956-ban 103,5 ezer müszaki könyvet kölcsönöztek, szemben az 1955.évi 117,6 ezerrel.

Ön ezt irja: "Ezt a kérdést meg kell közelebbről néznünk. Véleményünk szerint a cseljabinszki terület könyvtárosai meg tudják magyarázni ennek a jelenségnek az okait." Ez a magyarázat azonban már régóta ismeretes. A cseljabinszki Területi Könyvtár 1956-os beszámolójelentésében ez olvasható: "nem kielégitő a müszaki könyvekkel való munka a terület több járásában és városában. Igy például a linerszki járásban csak

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

a müszaki érdeklődésü olvasók kérésére kölcsönöztek szakirodalmat, de nem propagálták a müszaki könyveket a közmüvelődési könyvtárakban..." És Ön, Kljuev elvtárs, védelmébe veszi ezeket a rosszul dolgozó könyvtárakat.

Ugyancsak sántit az Ön példája a dolgoscsel'e-i falusi könyvtár tekintetében. Naivul elhitte, amit a járási szemináriumon mondtak erről a könyvtárról; én viszont a járási müvelődési osztály felügyelőjével együtt három nap alatt alaposan megismertem munkáját. Meglátogattuk a halásztelepet is, melyet - az Ön szavai szerint - jól ellátnak a vándorkönyvtárak. Kiderült, hogy az olvasók számába egy és ugyanazon embereket kétszer is bevették /ezek mind a kölcsönzőbe, mind pedig a vándorkönyvtáraknál be voltak irva/.

A hajókon és a halásztelepeken nem volt az olvasókról nyilvántartás - formálisan beleszámitották a hajó egész legénységét és minden halászt. Amikor a fenti könyvtár néhány hétre összeállitott egy vándorkönyvtárat a kaszások számára, mindenkit mechanikusan hozzászámitottak az olvasókhoz, aki csak igénybe vette az anyagot, bár sokan közülük már tagjai voltak a könyvtárnak és kölcsönöztek is belőle. Igy érték el,hogy Dolgoscsel'e Község összlakosságának 70 %-a a könyvtár olvasója /kb. 1000 lakosa van, beleértve a csecsemőket és az aggastyánokat is/. A valóságban kiderült, hogy még a kolhozparasztok és a helyi értelmiség képviselői is csak ritkán látogatják a könyvtárat.

Ön, Kljuev elvtárs, a rosszul dolgozó dolgoscsel'e-i Falusi Könyvtár még jóvá nem hagyott adatait használva fel, olyan mutatót támad,mint az átlagos évi olvasottság mutatószáma. Ugyanakkor 1956-ban az egész OSzSzSzK-ban, köztük az arhangel'szki Terület Könyvtáraiban is, nőtt az évi olvasottság. Ez pedig jelentős mutatója a szovjet emberek szakadatlan kulturális fejlődésének.

Nem lehet egyetérteni Kljuev elvtársnak azzal a kisérletével sem, hogy kisebbitse az olyan mutatószám jelentőségét, mint az állomány forgási sebessége. Kljuev elvtársnak igaza van, amikor azt mondja, hogy V. I. Lenin arra törekedett, hogy a könyv minél szélesebb körben forogjon a nép között. De hiszen a könyvek széles körben való forgása a nép között nyilvánvalóan összefügg a könyvállomány jobb kihasználásával, tehát a forgási sebesség növelésével. Önnek, mint öreg könyvtárosnak,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

tudnia kell, hogy N. K. Krupszkaja többször hangsulyozta a könyvállomány évi átlagos forgási sebességé növelésének szükségességét.

.....

Ma, amikor annyira megnőtt a közmüvelődési könyvtárak állománya, különösen fontos a könyvállomány jobb, teljesebb kihasználása, és - természetesen - az évi forgási sebesség növelése.

Nem titok, hogy nem minden könyvtár törődik ezzel a kérdéssel és ezért sok jó könyv hever felhasználatlanul a polcokon. Hisz V. I. Lenin is arra tanitott, hogy ne arra legyenek büszkék a könyvtárak, hogy milyen könyveket őriznek polcaikon, hanem arra, hogy miként forgatják azokat a nép körében.

Hogy hová vezet az olyan kérdések figyelmen kivül hagyása, mint az állomány jobb kihasználása, ugyancsak az arhangel'szki Területi Könyvtár gyakorlata példázza. Munkájának felülvizsgálásakor, 1956 őszén az OSzSzSzK Müvelődésügyi Minisztériumának brigádja, melyben részt vett V. M. Vladimirova, a Szovjetunió Állami Lenin Könyvtárának főkönyvtárosa, T. K. Mohova, az Állami Nyilvános Szaltükov-Scsedrin Könyvtár főkönyvtárosa és mások, feltárta, hogy 10 ezer olyan könyv van a feldolgozó osztályon, amelyet még az év elején szerzeményeztek. Ezek nem szerepeltek a katalóguscokban és igy az olvasók nem jutottak hozzá. Ugyanakkor a könyvraktárt régi, használhatatlan könyvek töltik meg.

Teljesen igaza van Önnek, amikor megemliti, hogy felül kellene vizsgálni azokat az utasitásokat, amelyek a könyvtári állománynak az elavult irodalomtól való megtisztitására intézkednek. Ez azonban semmi esetre sem jelenti azt, hogy le kell mondani a könyvállomány forgását gyorsitó komoly és állandó munkáról, különösen a városi, járási és falusi könyvtárakban.

És még egy utolsó megjegyzés! Szemrehányást tesznek nekem azért, mert átlagszámokkal operálok. De hisz országszerte használnak átlagszámokat a munka általános helyzetének elemzésére. Ezeknek az átlagszámoknak a konkretizálására a különböző területek és határterületek egyes könyvtárainak az életéből vett példákat hoztam fel.

A könyvtári munka minőségének, eszmei szinvonalának emeléséért való küzdelem - ez az adott szakaszban a legfontosabb feladat. A politikai, müszaki és tudományos-ateista müvek kölcsönzésének növelése,

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

a könyvállomány forgási sebességének és az évi átlagos olvasottságnak az emelése - ezek a lakosság könyvtári ellátása megjavitásának legfontosabb mutatói.

Eredeti cim: Otvet tov. Kljuevu.
Megjelent: Bibliotekar', 1958. 3.sz. 42-45.lap.
OSzK.ford.sz.: 1959.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

S Z E M L E

Gruia, S.:

FALUSI KÖNYVTÁRAK ROMÁNIÁBAN

A romániai falusi könyvtárak helyzetének teljes megértéséhez nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy 1948-ban a Román Népköztársaság területén 3 millió irástudatlan ember élt. Ezért volt kénytelen Románia, - a közmüvelődési könyvtárak fejlesztésével egyidejüleg - széleskörü kampányt is inditani a betü ismerete érdekében. A tanitók és egyéb vidéki értelmiségiek buzgó segitsége következtében ez a csata majdnem megnyertnek tekinthető. Azelőtt az olvasás nem volt elterjedt szokás, még az olyan parasztok körében sem, akik értettek hozzá. Azok, akik az ábécét csak nemrég tanulták meg, természetesen csak potenciálisan tekinthetők olvasónak.

A második világháboru előtt néhány falusi iskolában volt csak könyvtár. Arra is történtek kisérletek, hogy egyes kulturális központokban is alapitsanak könyvtárat; mivel azonban ezeket nem illetékes szervezetek tartották fenn és irányitották, csak rövid ideig éltek. 1947-ben azonban a vidéki körzetekben ujult és minden eddigit felülmuló erővel lépett fel a nyilvános olvasótermek létesitésére irányuló mozgalom. Sok ezer könyvtár nyilt a helyi ifjusági szervezetek és helyi hatóságok kezdeményezésére. A legtöbb faluban létesült könyvtár, ezeket azonban gyakorlatlan könyvtári személyzet vezette és hiányzott a központi szervek támogatása. 1950-ben alakult meg azután a Könyvtárak Igazgatósága. Feladata a sokféle tipusu könyvtár tevékenységének összehangolása és uj olvasótermek felállitása volt. Ezáltal vált lehetővé a vidéki könyvtári hálózat rendszeres megszervezése.

Bármily furcsának tünik is, első lépésünk a vidéki lakosság olvasásának fejlesztése terén az volt, hogy átszervezéssel csökkentenünk kellett a könyvtárak számát, mert csak ez tette lehetővé egységesitésü-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

ket és növekedésük ellenőrzését.

Kiskönyvtárak a művelődési otthonokban

A kis vidéki könyvtárakat ujjászervezték és a majdnem minden faluban létesitett művelődési otthonhoz kapcsoltuk. 1956 végén több mint 11 000 ilyen könyvtár működött, összesen 9 398 000 könyvvel. A legtöbb falusi könyvtárat a tanitó vezeti, néhány faluban az ifjuság egy-egy tagja. Ezek a társadalmi-munkás könyvtárosok buzditásul némi jutalmat is kapnak. A könyvtár természetesen csak egyik formája a művelődési otthon tevékenységének, amely ezenkivül sokféle változatos népnevelési és kulturális tevékenységet fejt ki, beleértve a mükedvelő szintársulatokat, tánccsoportokat, bábszinházat, énekkarokat, felolvasásokat és tanulóköröket./különösen mezőgazdasági tárgykörben/. Több mint 1 000 művelődési otthonnak saját mozija van; a többit vándormozik látogatják.

A falusi könyvtárak irodalmi anyagot szolgáltatnak mindezekhez a tevékenységekhez /zenei programok, szindarabok, tanulókörök tanrendje, brosurák felolvasásához, stb./, amelynek egy részét kifejezetten e rendezvények céljaira adják ki. A könyvtáraknak mintegy 500-tól 2.000-3.000 kötetnyi szépirodalmi müvekből, gyermekkönyvekből, mezőgazdasági és népszerü ismeretterjesztő müvekből, továbbá kulturális és politikai folyóiratokból álló állománya a közönség szolgálatára áll.

Külön könyvtár létesitése minden faluban természetesen nem gazdaságos dolog. Az állományt ui. nem lehet cserélni és igy hamar elavul a költséges kézikönyveket pedig nem tudják beszerezni. Mégis ennél a rendszernél maradtak, mert a helyi hatóságok büszkék könyvtáraikra és gyakran nagy erőfeszitések árán egészitik ki az állami költségvetésben számukra biztositott összegeket; igy évente külön harminc-ötven kötet könyvet vásárolhatnak.

Először arra a lehetőségre is gondoltak, hogy a könyvállományt könyvbusz igénybevételével cserélgetik, hiszen a korszerü eljárás alkalmas széleskörü könyvtári hálózat megteremtésére. Két körzetben végzett kisérletek alapján azonban pillanatnyilag ezt a módszert abbahagyták. A román falvakban ui., ahol egészen a legutóbbi időkig tulnyomó volt az irástudatlanság, a könyvbusz megérkezése felkeltette ugyan a parasztok érdeklődését, ez azonban nem vezetett folyamatos munkához, s nem vonzott uj olvasókat. Igaz, hogy a művelődési otthonok

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

önkéntes könyvtárosai kiegészithették ilymódon könyvállományukat; mivel azonban nem voltak megfelelően kiképezve, könyvtáraikat nem tudták kellően megszervezni, még kevésbé tudták a könyveket hatásosan forgalmazni. Ezért kedvezőbb megoldásnak látszott az állandó könyvtári központok számának növelése; ezek feladata lett tehát a kis könyvtárak anyagának felfrissitése és a társadalmi munkás könyvtárosok munkájának segitése.

A megyei, járási és falusi könyvtárak rendszere

A művelődési otthonokban berendezett könyvtárak hálózatával párhuzamosan szakképzett személyzet vezetése alatt álló megyei, járási és falusi könyvtárrendszert állitottunk fel. 1956 végén 16 megyei könyvtár müködött /minden megye területén 9-20 könyvtárossal/ összesen 1 352 000 kötettel. A járási könyvtárak száma 183; mindegyikben 2-től 10 személy dolgozik; állománya összesen 3 216 500 kötet. Ezek a könyvtárak nem pusztán könyvgyüjtemények, hanem a maguk területén rendszeresen ellenőrzik és cselekvően segitik a falusi könyvtárosokat; ezenfelül időnként gyakorlati oktatási napokat és tapasztalatcseréket szerveznek a társadalmi munkás könyvtárosok számára. A vidéki könyvtárosok, mielőtt elfoglalnák az állásukat, tanfolyamon vesznek részt.

A legnagyobb falvakban, a falusi népi tanácsok e központjaiban, 1952 óta állnak fenn önálló falusi könyvtárak, fizetett személyzettel. Itt a könyvtárosok ugyanazt a fizetést kapják, mint a vidéki tanitók. Ezek a könyvtárosok megfelelő iskolában kétéven keresztül folytatják tanulmányaikat, s külön négyhónapos tanfolyamot végeznek Bukarestben. 1956 végén 739 ilyen falusi könyvtár állt fenn, összesen 2 665 000 könyvet számláló állománnyal. 1957-ben számuk ezerre emelkedett és az állami terv előirányzatainak megfelelően 1960-ban 2.000-re fog emelkedni.

A Könyvtárak Igazgatósága az ujonnan alakult könyvtárakat 1.200 kötettel látja el, biztositja számukra a szükséges butorokat és a fenntartásához szükséges anyagi eszközöket. A főhivatásu könyvtárossal müködő könyvtárhoz a szomszédos falvak művelődési otthonainak könyvtári fiókkönyvtárakként csatlakoznak.

A falusi könyvtárak ugyanugy, mint a járási könyvtárak, rendszeresen kiegészitik a művelődési otthonok könyvtárainak állományát, s igy - részben a helyi igényeknek megfelelően - cserélik állományukat. A központból a falvakba a helyi közlekedési eszközök igénybevételével -

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

maguk a könyvtárosok szállitják a könyveket. Erre a célra a mozi-szállitókocsikat is igénybe veszik. A helyi szervezeteknek ugyancsak módjukban áll, hogy könyvtárak állományát saját anyagi eszközeikkel gyarapitsák.

Minden közmüvelődési könyvtár előfizethet a Központi Állami Könyvtár által nyomtatott katalóguscédula-gyüjteményre.

A falusi könyvtárak a legfontosabb kézikönyveket a megyei vagy járási könyvtáraktól kölcsönzés utján megszerezhetik. Ez utóbbiak azonkivül a tudományos könyvtárak által nyujtott kölcsönszolgálat előnyeit is élvezik.

Az uj rendszer első eredményei

A vidéki olvasók száma egyre növekszik. A főfoglalkozásu munkatársakkal müködő falusi könyvtárak átlagosan 500 olvasót szolgálnak ki. Egyes falvakban a lakosság több mint 30 %-a veszi igénybe a könyvtárat. A könyvek forgási sebessége azonban aránylag még mindig alacsony a vidéki körzetekben /0,8 - 1,5 között mozog/; az olvasási átlagmutatószám pedig 7. A városi könyvforgalommal összehasonlitva, ezek bizony kicsi számok; tekintetbe véve azonban a könyvtárak kezdeti körülményeit, valamint az emlitett állandó fejlődést, az eredmények mégis csak sokat igérőek. Az olvasási propaganda módszerei a román vidék viszonyaihoz alkalmazkodnak. Igy például nem járt a kivánt eredménnyel az ajánló bibliográfiák alkalmazása, amelyet pedig más országokban eredményesen használnak.

Az olvasásra való ösztönzés hatásosabb eszközének bizonyult a könyvtárosok látogatása a parasztok otthonaiban, s a könyvismertetések a vasárnaponként a müvelődési otthonokban rendezett ünnepélyek alkalmával. Télen minden faluban 5-től 20 olvasókör müködik. A parasztok a könyvtárban vagy valamelyik szomszédos házban jönnek össze a hosszu estéken; az asszonyok fonnak vagy himeznek, valaki pedig felolvas.

A könyvtárak gyakran rendeznek ankétokat is. Erre - a körülményektől függően - sokszor irókat, mezőgazdasági szakértőket vagy orvosokat hivnak meg; igy próbálják a falusiakat megismertetni a népszerü tudományos munkákkal.

A gyermekek az ország olvasóinak 40 %-át teszik ki. Ők a könyv legjobb propagandistái és a könyvtárosok készséges segitői. A gyerekek-

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

nek kikölcsönzött könyveket gyakran a család többi tagja is olvassa.

Az Ifjúsági Szövetség és az Irószövetség folyamatos ifjúsági versenyt szervezett Romániában; ez "Könyvbarát-verseny" néven ismeretes. A pályázóknak a Központi Állami Könyvtár által összeállított listán feltüntetett müvek közül 16-20 könyvet kell elolvasniok; az elolvasott munkákat később bizottság előtt vitatják meg; a bizottság a "Könyvbarát-jelvénnyel" jutalmazza meg a nyerteseket. Eddig mintegy 300 000 jelvényt osztottak szét az ország minden részében. Ez a verseny nagyon népszerü a fiatal parasztok körében.

A Román Népköztársaság Könyvtáros Egyesülete 1957-ben azt javasolta, hogy ösztönzésképpen szervezzenek versenyt a vidéki körzetek társadalmi munkás-könyvtárosai részére. A verseny célja az olvasók számának növelése, a könyvforgalom javitása és az olvasók izlésének nevelése - nemcsak szépirodalmi müvek olvasása terén, - továbbá a katalógusok minőségének javitása stb.

Az Oktatás és Müvelődésügyi miniszter jóváhagyta ezeket a javaslatokat. Az augusztus 23.-án kezdődött verseny az első pillanattól kezdve a könyvtárosok és tanitók élénk érdeklődésével találkozott. A verseny 1958 végén ér véget; akkor a legjobb könyvtárosok jutalomban fognak részesülni.

Eredeti cim:	Rural libraries in Rumania.
Megjelent:	Unesco Bulletin for Libraries, 1958. 5/6.sz. 120-122.lap.
OSzK.ford.sz.:	1944.

A Könyvtári Figyelő digitális változata. Készült a Könyvtári Intézet megbízásából az Országos Széchényi Könyvtárban 2016-ban

TARTALOMJEGYZÉK

MACKAY, A. L.: Műszaki anyag fordítása és felhasználása.... 1

BRIGADIROV, N.: Táj- és helyismereti munka a könyvtárban... 15

PORCHEZ, J.: Egy mikrofilm laboratórium berendezése..... 23

FRANK, J.: Az első osztrák könyvbusz..... 30

EGGER, E.: A könyvtáros-utánpótlás aktuális problémái..... 31

HELLUM, B. D. - BIGGINS, A. J.: Költségmegtakarítás a katalogizálásnál..... 37

CAREGRADSZKIJ, I.: Milyen mutatószámok segítségével mérhetjük a könyvtár munkáját..... 41

KLJUEV, Sz.: A mutatószámokról..... 53

CAREGRADSZKIJ, I.: Válasz Kljuev elvtársnak..... 60

Szemle

GRUIA, S.: Falusi könyvtárak Romániában..... 67

. . . . . .

F.k.: dr.Jóboru Magda
Országos Széchényi Könyvtár házi soksz.
Bp. VIII. Muzeum u. 3.